

Vyhlasujeme verejnú finančnú zbierku BIVIO 2016

Verejnú zbierku zapísalo Ministerstvo vnútra SR do registra verejných zbierok pod registrovým číslom verejnej zbierky 000-2015-01096.

Podporte projekt pre ľudí s mentálnym postihnutím!

Ako môžete podporiť dobudovanie Centra Bivio?

Zaslaním dobrovoľného príspevku na IBAN:
SK20 0200 0000 0020 4488 3553 SUBASKB

O projekte:

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR (ZPMP v SR) realizuje projekt s názvom Centrum prípravy a zamestnanosti ľudí s mentálnym postihnutím, ktorý je zameraný na vybudovanie vzdelávaco-rehabilitačného Centra BIVIO pre ľudí s mentálnym postihnutím. Každý, kto prispeje, pomôže ľuďom s mentálnym postihnutím získať pracovné zručnosti a umožniť im žiť plnohodnotný život. Váš príspevok bude efektívne použitý na vybudovanie centra, kde sa ľudia s mentálnym postihnutím pripravujú na trh práce a dostanú priestor k sebarealizácii.

Viac informácií na www.bivio.sk

THE VELUX FOUNDATIONS
VELUX FONDEN DE VELUX FONDEN

ZPMP v SR, Štúrova 6, 811 02 Bratislava, tel.: 02/63814968, e-mail: zpmpvsr@zpmpvsr.sk, www.zpmpvsr.sk

ZPMP v SR

INFORMÁCIE ZPMP v SR

5-6/2016

Združenie na pomoc ľuďom
s mentálnym postihnutím v SR

téma: Príprava na prácu a zamestnávanie

Centrum Bivio

Centrum, kde budeme ľudí s mentálnym postihnutím
učiť PRACOVAŤ.

Vyučia sa tu za pomocných kuchárov,
čaišnikov, chýžné...
A prevádzky hotela, reštaurácie a pracovne
budú slúžiť i širokej verejnosti.

Prosím, pomôžte nám Centrum dokončiť.
Spoločne to dokážeme.

ĎAKUJEME!

Číslo účtu:

IBAN: SK2002000000002044883553

Všeobecná úverová banka
SUBASBX

Viac informácií nájdete na:

www.bivio.sk

ZPMP v SR, Štúrova 6, 811 02 Bratislava, zpmpvsr@zpmpvsr.sk

Objednávka INFORMÁCIÍ ZPMP na rok 2017

Milí čitatelia,

aj v roku 2017 si môžete objednať časopis **Informácie ZPMP v SR**, ako aj časopis **To sme my**. Vyplňte túto objednávku a zašlite nám ju na adresu:
Republiková centrála ZPMP v SR, Štúrova 6, 811 02 Bratislava. Dobrovoľný príspevok je 10 €. Ďakujeme!

Závazne si objednávam časopis Informácie ZPMP v SR na rok 2017

Meno, priezvisko:

Adresa (telefónne číslo):

Číslo mi posielajte na adresu (iba ak sa líši):

Objednávam si viac výtlačkov (napíšte počet)

Dátum a podpis objednávateľa

Dobrovoľný príspevok možno uhradiť: prevodom na účet

poukážkou typu U na pošte

Číslo účtu: SK550200000000140534012 / Variabilný symbol: 60417

Pravda

Pravda.sk

ĎAKUJEME SPOLUPRACOVNÍKOM A PARTNEROM NAŠICH PROJEKTOV

Úvodník

- 1 • Mgr. Zuzana Kolláriková

Téma: Príprava na prácu a zamestnávanie

- 3 • Sú ľudia s mentálnym postihnutím schopní pracovať na otvorenom trhu práce?
/ Mgr. Zuzana Kolláriková
- 4 • S praxou sa na trhu práce uchytia oveľa lepšie – rozhovor s PhDr. Ľudmilou Lukačkovou, PhD.
/ PhDr. Iveta Mišová
- 6 • Spýtali sme sa / Mgr. Jana Lukáčová, ÚPSVaR SR
- 8 • Príprava na prácu a zamestnávanie osôb s mentálnym postihnutím
/ PhDr. Viera Záhorcová, PhD, Eva Michalcová, Mgr. Ludmila Polakovičová,
- 13 • Bol by dokonalý – rozhovor s Ing. Annou Rendošovou / Mgr. Marián Horanič
- 23 • Zamestnávateľ bez predsudkov / Mgr. Mária Pirohárová

Farby života

Terapie

- 25 • ADELI Medical Centrum – Baby Med program / MUDr. Oľga Boldišová

Ludské práva

- 26 • Cestami, necestami od pacienta k občanovi / Mgr. Denisa Nincová, JUDr. Maroš Matiaško LL.M.

Regióny

- 28 • Gratulujeme združeniu ZPMP Plešivec / Marika Gondová
- 29 • Zamyslenie / Mgr. Katarína Lasabová

Sociálne služby

- 29 • GAUDEAMUS – zariadenie komunitnej rehabilitácie / PhDr. Štefan Tvarožek

Správy z centrály

- 33 • List do neba
- 34 • BIVIO

Ďakujeme

Informácie ZPMP v SR 5-6/2016 /// Občasník /// Vydalo: ZPMP v SR • Štúrova 6 • 811 02 Bratislava
IČO 00683191 /// tel: 02/63814968 /// e-mail: zmpvsvr@zmpvsvr.sk /// Dátum vydania: 19. 12. 2016 /// Ročník vydania: 23
Redakčne spracovali: PhDr. Iveta Mišová • Mgr. Katarína Lasabová • Mgr. Zuzana Kolláriková
Redakčná rada: Elena Kopalová • PhDr. Iveta Mišová • Mgr. Katarína Lasabová • Mgr. Magda Papánková
• Mgr. Ľubica Vyberalová • Mgr. Zuzana Kolláriková • Mgr. Martina Jarolinová • Mgr. Marián Horanič
Jazyková korektúra: Redigovanie, s. r. o. // foto: archív ZPMP v SR, ADELI Medical Centrum, SPMP ČR, Gaudeamus,
DSS Slatinka Lučenec, OZ Inklúzia, internet
Grafická úprava: Zuzana Chmelová /// Tlač: POLYGRAFICKÉ CENTRUM /// www.polygrafcentrum.sk
Akékoľvek rozmnožovanie textu a fotografií len s výhradným a predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa
Vychádza s finančnou podporou MPSVR SR
Objednávky zasielajte na adresu: ZPMP v SR • Štúrova 6 • 811 02 Bratislava
Registrované MK SR č. EV 629/08. Podávanie novinových zásielok povolené RP Bratislava č. j. 1591/96 – P zo dňa 10. 4. 1996.
Dobrovoľný príspevok 10 €.

úvodník

téma

Krátko na to, ako sme sa v lete vrátili z dovolenky, začali sa v obchodoch nenápadne objavovať prví čokoládoví Mikulášovia. Čoskoro, po prvom ošiali so začiatkom školského roka (keď treba nakupovať perá, ceruzky a zošity) nasledovali vianočné ozdoby. Už v polovici septembra bolo každému jasné, že Vianoce sú tu. Vravela som si vtedy – čo bláznite?! Času kopec, veď všade okolo ešte máme babie leto!

A dnes si vravím – nestíham. Zasa tie Vianoce nejako nestíham. Ešte som ani poriadne nenahliadla do listov, ktoré deti poslali Ježiškovi. Stromček treba z pivnice vytiahnuť. A čo je ťažšie – ešte ho aj ozdobiť! Vlastne, celú domácnosť treba vyzdobiť. Ale predtým upratať. Vianočné upratovanie, také to dôkladnejšie. Aj okná umyť. Či?! A stihnem tento rok napiecť viac ako zopár medovníkov a lineckých koláčikov?

Ráno stojím v kolóne áut a sledujem... Nie som jediná, kto sa ponáhľa. Treba toho ešte veľa stihnúť, končí sa nám rok... Po ceste hľadím na parkoviská pred nákupnými centrami. Plné áut, na prasknutie. Vianočná nákupná horúčka, predpokladám.

A tak si vravím, tak sa pýtam: je nám toto treba? Nie, nechcem zrušiť Vianoce. Chcem spomaliť. Chcem si nájsť čas na vianočný punč, vianočný koncert, vianočné rozprávky – Popolušku, Perinbabu... Nechcem behať po obchodoch ako šialená a ešte 23. 12. zúfalo hľadať darčeky. Nechcem mať všetko za každú cenu a do poslednej smietky dokonale upratané a čisté. Chcem si skrátka oddýchnuť. My všetci by sme si mali. Máme na to právo.

Každý jeden rok je svojím spôsobom náročný. Aj rok 2016 taký bol, pre združenie, pre nás všetkých. Priniesol radosti starosti. Šťastie i nešťastie. Chutil tak, ako chutí život.

Milí priatelia, milí čitatelia!

Do nového roka vám v mene seba i redakcie prajem, aby ste okolo seba mali vždy dostatok dobrých ľudí, ktorí vás podržia, veľa lásky, ktorá vás zahreje, pevné zdravie, pretože bez neho to nejde, a hojne síl, nech sa viete popasovať s čímkoľvek, čo život (a nový rok) prinesie. No najmä, nech vás dobrá nálada neopúšťa, pretože s humorom ide všetko ľahšie.

Krásne Vianoce a šťastný nový rok praje
Zuzana Kolláriková a redakcia

Dnešnou témou je príprava na prácu a zamestnávanie ľudí s mentálnym postihnutím. Nazreli sme na tému z rôznych uhlov pohľadu a prinášame vám informácie, názory a skúsenosti odborníkov a ľudí, ktorí majú v procese od školy až po samotné zamestnanie čo k tomu povedať.

Sú ľudia s mentálnym postihnutím schopní pracovať na otvorenom trhu práce?

Túto otázku slyšať často. Moja odpoveď je – isteže! Ale rovnako ako nečakáte, že bude každý človek vhodný pre každý typ práce, ani v tejto cieľovej skupine to nebude inak. Sú práce, kde to možné bude, a sú také, kde to možné jednoducho nebude.

Každý z nás sa vo svojom živote snaží nájsť si akési svoje miesto, zistiť, čo ho naplňuje, dať svojej existencii zmysel, cítiť sa užitočný a potrebný... Je to naša prirodzená vnútorná potreba, ktorá nás ženie k tomu, aby sme niečo robili, realizovali sa, a ktorá nás robí nešťastnými, pokiaľ máme pocit akejsi zbytočnosti.

Je dobré pripomenúť si, že človek nemusí vedieť všetko. Je nás na tejto zemeguli veľa, pokojne si to môžeme podeliť – niekto bude dobrý v tom, iný zasa v niečom ďalšom. V konečnom dôsledku bude každý robiť „to niečo svoje“ a „systém“ bude fungovať. Aspoň tak si myslím, že by to v ideálnom prípade malo byť.

Kde sa potom berie tá otázka, či aj ľudia s mentálnym postihnutím môžu byť schopní pracovať na otvorenom trhu práce? Ak je ten trh skutočne otvorený, potom by mal dať šancu každému človeku, ktorý chce a cíti, že môže byť tejto spoločnosti nejakým spôsobom prospešný. Prác, ktoré sú ľudia s mentálnym postihnutím schopní vykonávať, je mnoho. Dovolím si dokonca tvrdiť, že môžu byť reálnou silnou konkurenciou svojim kolegom bez postihnutia. Nedá sa samozrejme zovšeobecňovať, ale skúsenosť ukázala, že práve ľudia s mentálnym postihnutím sú na svoju prácu hrdí, chodia do nej s nadšením a ich pracovná morálka je na veľmi vysokej úrovni. Keď v pondelok ráno šoférujem do práce a počúvam pri tom rádio, často počujem zúfalé komentáre pracujúcej vrstvy o tom, že „panebože, zase práca!“. Predstavte si, že existujú ľudia, ktorí sa pondelka nevedia dočkať! Áno, narážam

presne na našich priateľov s mentálnym postihnutím. Povedzme si aj niečo o tom, že niektoré práce dokážu byť pre bežného človeka príliš monotónne, stereotypné, priam až ubíjajúce. Robiť jeden a ten istý úkon niekoľko hodín každý boží deň (hádám s výnimkou víkendu)? Kto už by to len... moment. Neexistujú náhodou ľudia, ktorým takáto rutina, stereotyp a monotónnosť vyhovuje? Existujú. A vy už viete, na koho narážam.

Nočnou morou niektorých zamestnávateľov je vysoká fluktuácia zamestnancov. Osoby s mentálnym postihnutím nevyhľadávajú vyzývajúce pracovné pozície. Zostanú vo firme, pretože im vyhovuje rutina a systematické úlohy. Možno vyžadujú dlhší tréning, zaškolenie, ale pokiaľ sa na tejto pracovnej pozícii bežne vystrieda niekoľko nových ľudí v krátkom časovom slede (z ktorých každý potrebuje vždy zaškoliť), tak už jeden dlhšie trvajúci tréning človeka, ktorý na svojom pracovnom mieste zotrvať pokojne niekoľko rokov, nevyzerá ako hlúposť, ale ako dokonale premyslená stratégia. Takýto zamestnávateľ navyše získava určitý spoločenský status, sociálne uznanie, že je zamestnávateľom poskytujúcim rovnaké príležitosti. A jeho firma sa stane vysoko váženou spoločnosťou i pre zákazníkov s postihnutím a ich rodiny. Mimochodom, je ich viac ako by ste si mysleli.

Čo všetko teda môžu robiť? Pokiaľ vylúčime práce vyžadujúce príliš zložité myšlienkové operácie, zostáva toho stále veľmi veľa, predovšetkým však služby. Umývanie riadov a čistenie, zber dát, lakovanie nábytku, kuchári, čašníci, kuriéri, krajčíri, pomocníci v kancelárii... Svet už mal možnosť spoznať aj podnikateľov s mentálnym postihnutím, ktorí si rozbehli vlastnú firmu s predajom doplnkov, maľovaných tričiek, keramiky... Poznáme modelky, hercov a herečky, hudobníkov s mentálnym postihnutím... A najnovšie už aj prvú učiteľku v materskej

S praxou sa na trhu práce uchytiť oveľa lepšie

Rozhovor s PhDr. Ľudmilou Lukačkovou, PhD., riaditeľkou Spojenej školy na Švabinského 7 v Bratislave

V Spojenej škole na Švabinského ulici v Bratislave sa uskutočňuje vzdelávanie žiakov s mentálnym postihnutím. Akí žiaci sa k vám môžu prihlásiť?

Naša spojená škola združuje dve špeciálne školy, odborné učilište (OU) a praktickú školu (PŠ). Odborné učilište pripravuje na povolanie žiakov s ľahkým zdravotným znevýhodnením, ktorí sú schopní vyučiť sa vo zvolenej profesii. Do praktickej školy sa prijímajú žiaci, ktorí by nezvládli obsah vzdelávania v odbornom učilišti, čiže ich zdravotné postihnutie má ťažší charakter, a preto sa zaciľujú na jednoduché pracovné činnosti, aké budú vykonávať po skončení štúdia, spravidla pod dohľadom.

V akých učebných odboroch sa žiaci pripravujú na profesiu a akým spôsobom prebieha praktická príprava?

V súčasnosti máme v našom odbornom učilišti 13 učebných odborov. V tomto školskom roku sme otvorili osem najžiadanejších: maliar, murár, kuchár, pekáč, predavač, opatrovateľ, manikúra – pedikúra a záhradník. Vzdelávanie žiakov v OU sa člení na teoretické a praktické vyučovanie, pričom teóriu majú žiaci dvakrát do týždňa a prax trikrát do týždňa. Tento pomer vyučovania je v odbornom učilišti v prospech praxe väčší oproti stredným odborným školám, kde majú žiaci zvyčajne prax a teóriu jedna k jednej, to znamená týždeň školu a týždeň prax. Všetky učebné odbory v OU sú trojročné a končia sa záverečnou skúškou. Po úspešnom zvládnutí záverečnej skúšky získajú absolventi odborného učilišta výučný list, ktorý ich oprávňuje vykonávať zvolenú profesiu.

Majú žiaci jednotlivých odborov možnosť pracovať na otvorenom trhu práce u potenciálnych zamestnávateľov? Ako sa darí zamestnať sa absolventom odborného učilišťa?

Dlhoročné skúsenosti nám potvrdzujú, že žiaci, ktorí počas štúdia vykonávajú prax na pracoviskách mimo školy v zmluvných firmách, sa na trhu práce uchytiť oveľa lepšie ako tí, čo sa počas štúdia vzdelávali len v škole. Preto sme uzatvorili spoluprácu s Tesco Stores SR, kde praxujú žiaci z učebného odboru pekáč a predavač. Firma Eurest, ktorá má viaceré pracoviská v Bratislave, nám poskytla praktické vyučovanie pre žiakov v učebnom odbore kuchár, do OLO Florea chodili na prax naši záhradníci a v Zariadení

sociálnych služieb Gerium praxujú žiaci z učebného odboru opatrovateľ. Žiakov učebných odborov murár a maliar sa snažíme umiestniť na pracoviská rôznych stavebných firiem, kde pracujú pod dozorom našich majstrov odbornej výchovy. Žiačky z učebného odboru manikúra – pedikúra vykonávajú praktické vyučovanie v odborných učebniach na škole a sporadicky praxujú v Zariadení pre seniorov Gerium. Po skončení štúdia sa žiaci, ktorí pracovali na zmluvných pracoviskách, väčšinou zamestnávajú priamo tam, kde počas štúdia vykonávali prax.

V školskom zákone je Praktická škola definovaná ako typ školy s programami poskytujúcimi vzdelávanie a prípravu na výkon jednoduchých pracovných činností žiakom s mentálnym postihnutím, alebo žiakom s mentálnym postihnutím v kombinácii s iným zdravotným postihnutím, ktorým stupeň postihnutia neumožňuje prípravu v odbornom učilišti alebo v strednej škole. Mohli by ste čitateľom vysvetliť, ako prebieha vyučovací proces vo vašej škole? V akých predmetoch sa žiaci vzdelávajú?

Vzdelávací program pre praktickú školu je súčasťou vzdelávacích programov pre deti a žiakov s mentálnym postihnutím. Praktická škola je určená pre chlapcov i dievčatá, menej zručných absolventov špeciálnej základnej školy vzdelávaných podľa variantu A, a manuálne zručných absolventov špeciálnej základnej školy vzdelávaných podľa variantu B a C. Praktická škola má žiakom poskytnúť možnosť fyzicky a psychicky dospieť tak, aby mohli čo najsamostatnejšie žiť v domácom prostredí alebo v chránenom bývaní a pracovať na chránenom pracovisku. Cieľom praktickej školy je pripraviť žiakov na život v rodine, na sebaobsluhu, na rôzne jednoduché praktické práce vrátane prác v domácnosti, zaciľiť ich v prácach profilujúceho voliteľného predmetu a na vykonanie jednoduchých pracovných činností spravidla pod dohľadom inej osoby. Tento cieľ sa realizuje

prostredníctvom vzdelávacieho programu, ktorý zahŕňa vzdelávacie oblasti, kam patrí problematika vyčlenená z obsahu celkového vzdelávania. Obsah vzdelávania v praktickej škole tvorí učivo povinných a voliteľných predmetov. Medzi povinné všeobecnovzdelávacie predmety patrí slovenský jazyk a literatúra, matematika, výchova k mravnosti a k občianstvu, výtvarná výchova, hudobná výchova a telesná a športová výchova. Odborno-praktické predmety zahŕňajú rodinnú výchovu, zdravotnú výchovu, ručné práce a šitie, prípravu jedál a výživu, domáce práce a údržbu domácnosti. Praktická škola sa výberom jednotlivých voliteľných predmetov profiluje podľa podmienok školy, zohľadňujúc špecifické podmienky regiónu. Zameranie našej praktickej školy je na pomocné práce v kuchyni, pomocné práce v záhradníctve a aranžovaní a na pomocné administratívne práce. Pre nezručných absolventov špeciálnej základnej školy vzdelávaných podľa variantu B, ktorí nemajú predpoklady pracovať na chránenom pracovisku, môže byť ako profilujúci predmet „Domáce práce a údržba domácnosti“, pripravujúci na sebestačnejší život v chránenom bývaní.

V praktických školách je neoddeliteľnou súčasťou odborného vzdelávania a prípravy praktické vyučovanie. Kam chodia žiaci vašej školy na prax?

Praktické vyučovanie zamerané na získavanie praktických zručností žiakov realizujeme prostredníctvom spomínaných odborno-praktických predmetov v odborných učebniach, ktoré máme veľmi dobre vybavené učebnými pomôckami a potrebným pracovným náradím. V školskom roku 2015/2016 sme sa prihlásili do rozvojového projektu vyhláseného MŠVVaŠ SR pod názvom „Zvýšenie efektivity vzdelávania žiakov so zdravotným znevýhodnením 2015“, ktorého hlavným cieľom bola inovácia a modernizácia vyučovacieho procesu žiakov. Finančné prostriedky z tohto projektu sme použili na zriadenie modernej integrovanej učebne a nákup interaktívnej tabule. Pedagogickí zamestnanci boli zaškolení na prácu s interaktívnou tabuľou a jednotlivými edukačnými programami, čo v plnej miere využívajú vo vyučovacom procese aj učiteľky praktickej školy. Okrem toho žiaci tretích ročníkov praktickej školy v druhom polroku školského roka chodia jeden raz do týždňa na prax do chránenej dielne Pracovno-socializačného centra Impulz, s ktorým spolupracujeme už niekoľko rokov. Žiaci si takto rozširujú poznatky a zoznamujú sa s výrobou rôznych darčkových predmetov, dekoratívnych sviečok, ručne robených pohľadníc, dekoratívnych predmetov vyrábaných z papiera, textilu a dreva, vyskúšajú si ručnú výrobu keramiky a rôznych sezónnych ozdôb. Ukazuje sa, že oboznámenie sa žiakov s chránenou dielňou už počas štúdia uľahčuje ich prechod zo školy do praxe a ich adaptáciu do prostredia chránenej dielne.

Je všeobecnou snahou a prirodzeným vyústením procesu, že absolventi škôl by sa mali zamestnať. V našom prostredí prichádzajú do úvahy dve možnosti. Zamestnanie v chránenej dielni alebo na otvorenom trhu práce. Aká je podľa vášho názoru situácia v Bratislave? Majú absolventi možnosť nájsť si zamestnanie?

Uplatnenie absolventov našej školy na trhu práce a praktickom živote považujeme za najvyššiu prioritu. K dosiahnutiu týchto cieľov smeruje všetka činnosť a úsilie pedagogických a odborných zamestnancov, ktoré v našej škole vykonávame, od tvorby kvalitného školského vzdelávacieho programu, realizácie moderného vyučovacieho procesu a osožnej spolupráce so spomínanými sociálnymi partnermi, čo sa podieľajú na vzdelávaní a príprave našich žiakov. Môžeme povedať, že absolventi nášho OU sa uplatňujú na trhu práce pomerne dobre. Časť z nich sa zamestná na pracoviskách, kde praxovali počas štúdia. Ďalší absolventi sa uchytia v inom odvetví ako sa pripravovali, čo považujeme tiež za úspech a časť absolventov ide pracovať do chránených dielní alebo končia na úrade práce. Absolventi PŠ odchádzajú po skončení štúdia pracovať do chránených dielní, kde uplatňujú vedomosti a zručnosti získané v praktickej škole, prípadne sa zaškoľujú alebo pripravujú na práce, ktoré chránená dielňa realizuje.

**Aké je prepojenie vzdelávacieho systému a trhu práce?
Aké opatrenia by bolo vhodné prijať, aby si absolventi
praktických škôl našli prácu a udržali si zamestnanie?**

Problém nezamestnanosti na Slovensku možno považovať za najvypuklejší problém, ktorý potrebuje akútne riešenie. Za jednu z príčin nezamestnanosti sa pokladá neefektívnosť slovenského hospodárstva, ktorú ovplyvňuje aj nedostatočná väzba medzi školským systémom a trhom práce, nízka mobilita pracovnej sily a aj nízka tvorba pracovných miest. Napriek tomu, že školy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vyvíjajú maximálne úsilie, aby ich absolventi uspeli na trhu práce a je veľmi podrobne rozpracované celé inštrumentárium aktívnej politiky zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím, ako napríklad príprava na pracovné uplatnenie, príspevok na zriadenie chránenej dielne a chráneného pracoviska, príspevok na začatie prevádzkovania samostatnej zárobkovej činnosti, a tiež je prijatá aj legislatíva na skvalitnenie a modernizáciu služieb zamestnanosti, problémy zamestnávania absolventov so zdravotným postihnutím pretrvávajú. Na riešenie nezamestnanosti neexistuje jednoznačný návod. Je to jav, ktorý je závislý od aktuálneho vývoja ekonomiky, od uplatňovanej politiky a od mnohých faktorov, ktoré ju ovplyvňujú. Preto je potrebná kooperácia všetkých zainteresovaných subjektov, počnúc od vlády, jednotlivých rezortov, podnikateľov i neziskových organizácií až po občanov, ktorí budú motivovaní, aby sa zamestnali a naplnili svoju potrebu seberealizácie, čím by zároveň prispeli aj k rozvoju a zvyšovaniu životnej úrovne v našej krajine.

Ďakujem za zodpovedanie otázok. PhDr. Iveta Mišová

pomocné činnosti, ako napr. pomocníci v knižniciach, pomocní kuchári, čašníci, predavači v stánkoch s rýchlym občerstvením, resp. predavači v reťazcoch s rýchlym občerstvením (v niektorých takýchto zariadeniach už takíto ľudia zamestnaní sú), v administratívnej oblasti, napr. ako obsluha fotokopírovacích strojov a pod.

Pre ľudí s ťažšou formou mentálneho postihnutia sa javí ako najvhodnejšie zamestnanie v chránených dielňach, kde majú vytvorené pokojné pracovné prostredie, ktoré im nenarúšajú žiadne vonkajšie vplyvy. Práca pri výrobe darčkových predmetov, resp. drobných predmetov do domácnosti je pre nich zároveň terapiou, pretože títo ľudia potrebujú predovšetkým pokojnú atmosféru, pri ktorej ich nič „nevyvedie z miery“.

Štát sa snaží aktívne vytvárať nástroje a opatrenia na podporu zamestnanosti nielen ľudí s mentálnym postihnutím, ale znevýhodnených skupín na trhu práce všeobecne. Ktoré z týchto nástrojov považujete za najdôležitejšie a najúčinnnejšie?

Ako najdôležitejší a najúčinnější sa javí príspevok na zriadenie chránenej dielne alebo chráneného pracoviska a príspevok na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne alebo chráneného pracoviska a na úhradu nákladov na dopravu zamestnancov. Prostredníctvom prvého aktívneho opatrenia majú zamestnávateľia možnosť finančne si pomôcť pri vytvorení pracovných miest pre občanov so zdravotným postihnutím vrátane ľudí s mentálnym postihnutím. Podmienkou je evidencia týchto osôb v evidencii uchádzačov o zamestnanie. Po vytvorení pracovných miest a zriadení chránenej dielne, resp. chráneného pracoviska majú nárok na poskytovanie príspevku na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne alebo chráneného pracoviska, čo pre zamestnávateľov ľudí so zdravotným postihnutím takisto predstavuje výraznú finančnú pomoc.

Naše skúsenosti a vedomosti hovoria o tom, že ľudia s mentálnym postihnutím nie sú dostatočne pripravení na trh práce. Mnohým chýbajú pracovné návyky a zručnosti, ktoré by zvyšovali ich šance na úspech pri hľadaní zamestnania na trhu práce. Aké možnosti na kvalifikáciu či rekvalifikáciu môžu ľudia s mentálnym postihnutím využiť v rámci ponuky

úradov práce, sociálnych vecí a rodiny? Zohľadňuje ponuka vzdelávacích kurzov a príprava na trh práce špecifické potreby ľudí s mentálnym postihnutím?

Pre uchádzačov o zamestnanie, ktorí majú problém uplatniť sa na trhu práce, to znamená aj pre osoby s mentálnym postihnutím, pokiaľ sú vedené v evidencii uchádzačov o zamestnanie, je možné okrem iného využiť aj možnosti projektu „Rekvalifikácia ako príležitosť k spolupráci uchádzačov o zamestnanie, úradov práce, sociálnych vecí a rodiny a vzdelávacích inštitúcií“ (ďalej len „projekt RE-PAS“), ktorý umožňuje uchádzačom o zamestnanie zvýšiť svoje predpoklady na uplatnenie sa na trhu práce formou rekvalifikácie. Rekvalifikácia je príprava uchádzača o zamestnanie na uplatnenie sa na trhu práce s cieľom nadobudnúť nové vedomosti, schopnosti a zručnosti. Uchádzač o zamestnanie má v rámci projektu RE-PAS možnosť zabezpečiť si cieľnú rekvalifikáciu, ktorá vyhovuje jeho špecifickým potrebám a zámeru uplatniť sa na trhu práce.

Uchádzať o zamestnanie si sám, z verejne dostupných rekvalifikačných kurzov, vyberie konkrétnu rekvalifikáciu, o ktorú má záujem, a predloží úradu práce, sociálnych vecí a rodiny požiadavku na príslušnom formulári. Po predložení požiadavky úrad práce, sociálnych vecí a rodiny požiadavku posúdi, keďže na poskytnutie príspevku nie je právny nárok. Súčasťou takéhoto posúdenia je aj zhodnotenie efektívnosti a účelnosti rekvalifikácie so zohľadnením potrieb trhu práce. Ak úrad práce, sociálnych vecí a rodiny požiadavku schváli, uzatvorí s uchádzačom o zamestnanie dohodu o poskytnutí príspevku na rekvalifikáciu a uchádzač o zamestnanie môže absolvovať vybranú rekvalifikáciu. Po jej úspešnom absolvovaní a po splnení všetkých stanovených podmienok, úrad uchádzačovi o zamestnanie uhradí príspevok na rekvalifikáciu. Podrobnejšie informácie o poskytovaní príspevku na rekvalifikáciu je možné získať na každom úrade práce, sociálnych vecí a rodiny alebo na internetovej stránke www.upsvar.sk. Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny nemá informácie, či existuje špecifická ponuka rekvalifikačných kurzov, ktoré sú určené výlučne pre osoby s mentálnym postihnutím. V tejto súvislosti odporúčame obrátiť sa na Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, ktoré udeľuje akreditácie na vzdelávacie a rekvalifikačné kurzy v zmysle zákona o celoživotnom vzdelávaní.

Existujú podľa vás ďalšie nástroje na efektívnu prípravu a podporu ľudí s mentálnym postihnutím pre vstup na pracovný trh? Pripravuje sa na Slovensku implementácia takýchto nástrojov? Ak áno, kto je zodpovedný za ich prípravu a implementáciu?

Spýtali sme sa

Ľudia s mentálnym postihnutím tvoria na trhu práce špecifickú skupinu. Objektívne možno povedať, že ich zastúpenie na otvorenom trhu práce je jednoznačne najnižšie. V čom vidíte hlavné príčiny nízkej zamestnanosti tejto skupiny?

Všeobecne je situácia na trhu práce pre zamestnávanie nepriaznivá od roku 2008, keď vypukla globálna finančná a neskôr hospodárska kríza. Hoci sa situácia odvtedy postupne stabilizovala a v súčasnosti nezamestnanosť poklesla (atakuje svoje niekoľkoročné minimum), bez aktívnej politiky trhu práce, aktívnych opatrení na trhu práce a finančných stimulov na vytváranie i udržiavanie pracovných miest by bolo zamestnávanie osôb s rôznym znevýhodnením vrátane zdravotného hendikepu, naďalej problematické. Na pracovnom trhu je silná konkurencia a boj o kvalifikovaného a plne výkonného, produktívneho

zamestnanca (pracovnú silu) je markantný. Ako sami uvádzate v jednej zo svojich otázok „*Ludia s mentálnym postihnutím nie sú dostatočne pripravení na trh práce. Mnohým chýbajú pracovné návyky a zručnosti, ktoré by zvyšovali ich šance na úspech pri hľadaní zamestnania.*“

Väčšina zamestnaných ľudí s mentálnym postihnutím pracuje v chránených dielnach. Produkcia takýchto dielní je zameraná najmä na výrobu darčkových a spomienkových predmetov alebo drobných predmetov do domácností. Myslíte si, že existujú iné oblasti na trhu práce, kde by mohli ľudia s mentálnym postihnutím uspieť?

Určite existujú, je však potrebné zohľadniť stupeň (ľahší/ťažší) mentálneho postihnutia. Ľudia, ktorí majú ľahšie mentálne postihnutie spravidla, aj keď pomalšie v porovnaní s ľuďmi bez mentálneho postihnutia, porozumejú tomu, čo sa od nich žiada, dokážu vykonávať jednoduché a väčšinou opakujúce sa činnosti. Ľudia s mentálnym postihnutím sú preto vhodnými adeptmi na

Príprava na prácu a zamestnávanie osôb s mentálnym postihnutím

O organizácii Inklúzia a Agentúra podporovaného zamestnávania

Pojem *inklúzia* predstavuje istú formu začlenenia klienta so špecifickými potrebami do plnohodnotného života. Samotný proces začleňovania zabezpečuje klientovi, ohrozenému rizikom sociálnej exklúzie, aby získal príležitosť plnej participácie na sociálnom, ekonomickom a kultúrnom a celkovom spoločenskom živote. *Občianske združenie Inklúzia* je mimovládna organizácia, ktorá orientuje svoju činnosť na podporu osôb so zdravotným postihnutím do spoločnosti. Zameriava sa aj na tvorbu a šírenie modelových kvalitných sociálnych služieb a rovnako vidí svoj zmysel a poslanie aj v práci s verejnosťou, a to pri presadzovaní kvalitných životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím. OZ Inklúzia si v spolupráci s neziskovou organizáciou Agentúra podporovaného zamestnávania stanovila za cieľ aj podporu zamestnávania znevýhodnených skupín na trhu práce, hlavne osôb so zdravotným postihnutím, vytváranie a šírenie nových modelov integrácie osôb so zdravotným postihnutím do bežného života. Najväčšie, takmer 16-ročné skúsenosti majú tieto organizácie so začleňovaním osôb s mentálnym postihnutím do pracovného procesu. Občianske združenie Inklúzia vzniklo v roku 2001. Významným projektom Inklúzie je zriadenie a prevádzkovanie chránenej dielne Kaviareň Radnička v centre mesta Bratislavy, ktorá zamestnáva ako čašníkov ľudí s mentálnym a duševným postihnutím, čím im dáva príležitosť realizovať sa profesijne v tejto pracovnej oblasti. Výkonu čašníckej profesie predchádzala niekoľkomesačná príprava, ktorú vybraní klienti absolvovali. Cieľom tejto prevádzky je podporiť

Podpora zamestnávania občanov so zdravotným postihnutím, ktorú upravuje zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o znení a doplnení niektorých zákonov, je cieľená na občanov uznaných za invalidných v zmysle zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, resp. zákona č. 328/2002 Z. z. o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Je teda cieľená na všetkých občanov, ktorí majú z dôvodu poruchy telesnej, duševnej alebo poruchy správania rozhodnutím alebo oznámením Sociálnej poisťovne alebo posudkom útvaru sociálneho zabezpečenia priznanú príslušnú percentuálnu mieru poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť. Do tejto kategórie patria aj občania s mentálnym postihnutím, ak plnia uvedené podmienky.

Vzhľadom na túto skutočnosť sú aj aktívne opatrenia na trhu práce, ktorými sa podporuje vstup a udržanie sa tejto skupiny občanov na trhu práce, upravené tak, aby svojím charakterom, účelom a nastavením boli vhodnými pre občanov so zdravotným postihnutím a vyhovovali potrebám začleňovania občanov so zdravotným postihnutím na trh práce bez diskriminácie podľa charakteru, či typu (skupiny) zdravotného postihnutia. V tejto súvislosti k základným finančným nástrojom podpory pracovného uplatnenia hendikepovaných osôb patria:

- príspevok na zriadenie chránenej dielne alebo chráneného pracoviska,
- príspevok na udržanie občana so zdravotným postihnutím v zamestnaní,
- príspevok občanovi so zdravotným postihnutím na samostatnú zárobkovú činnosť,
- príspevok na činnosť pracovného asistenta,
- príspevok na úhradu prevádzkových nákladov chránenej dielne alebo chráneného pracoviska a na úhradu nákladov na dopravu zamestnancov.

Pripravované sú aj ďalšie opatrenia a nový spôsob spolupráce s neštátnymi službami zamestnanosti, ktoré prostredníctvom podpory a individualizácie služieb pre dlhodobo nezamestnaných vrátane občanov so zdravotným postihnutím (prostredníctvom agentúr podporovaného zamestnávania, príp. aj inými neziskovými organizáciami), vytvoria priestor na dostupnú individualizovanú podporu a koncipovaním profilov pre individuálne pracovné uplatnenie týchto osôb sa bude otvárať aj ich cesta na trh práce.

Mgr. Jana Lukáčová
riaditeľka kancelárie generálneho riaditeľa, ÚPSVaR SR

znevýhodnených ľudí so zdravotným postihnutím na ich ceste k plnej participácii na spoločenskom živote, vo svojom meste, tam kde žijú. Okrem chránenej dielne Radnička Inklúzia prevádzkuje aj *Rehabilitačné stredisko Podporný kruh*, ktoré bolo zriadené s cieľom **prípraviť na prácu a pracovné začlenenie** osoby so zdravotným postihnutím. Ponuka služieb v Podpornom kruhu sa orientuje hlavne na **rozvoj kvalifikácie a pracovných zručností** ako možnosti eliminovať a minimalizovať odkázanosť všeobecne, ale aj ako prevenciu pred pasivitou a odkázanosťou pre absolventov špeciálnych základných škôl a praktických škôl, ktorí po absolvovaní často nenachádzajú pracovné uplatnenie na trhu práce a stávajú sa užívateľmi sociálnych služieb.

REHABILITAČNÉ STREDISKO – VYMEDZENIE SOCIÁLNEJ SLUŽBY

Predmetom činnosti sú **tréninové programy**, ktoré slúžia na rozvoj **kľúčových zručností a profesijných zručností**. Súčasťou ponuky je i vytvorenie podmienok na **krátkodobé pracovné terapie, využitie doplnkových programov zameraných na rozvoj komunikácie a socializácie**. Podporný kruh ako sociálna služba napomáha a **podporuje i rodinu samotného klienta**. V Podpornom kruhu je **základné sociálne poradenstvo** nevyhnutnou súčasťou poskytovanej sociálnej služby.

FORMA SOCIÁLNEJ SLUŽBY V REHABILITAČNOM STREDISKU

Službu poskytujeme podľa individuálnych schopností, potrieb a cieľov prijímateľa sociálnej služby, a to **formou**

individuálnych rozvojových plánov, ktoré sú výsledným produktom plánovania prípravy na prácu a zamestnania klienta. Rozsah sociálnej služby si vymedzuje klient sám podľa vlastných potrieb. Vykonáva sa na základe písomnej zmluvy o poskytovaní sociálnej služby, a to vo vzťahu poskytovateľ/prijímateľ preferovanej sociálnej služby. Sociálne služby v stredisku a centre sú poskytované ambulantnou formou počas celého roka, v čase od 8:00 do 16:00 hodiny, bez možnosti výluky a podľa aktuálnej ponuky činností, ktoré sú zväčša orientované na pracovnú činnosť.

MIESTO POSKYTOVANIA SOCIÁLNYCH SLUŽIEB PODPORNÝ KRUH, Bagárova 20, 841 01 Bratislava

Druh sociálnych služieb:

- Rehabilitačné stredisko
- Integračné centrum

Forma sociálnych služieb:

- Ambulantná

Prijímateľ sociálnej služby:

- Klient s ťažkým zdravotným postihnutím a nepriaznivým zdravotným stavom

HLAVNÉ ČINNOSTI

- Sociálna rehabilitácia
- Základné sociálne poradenstvo
- Sociálne poradenstvo rodine a inej fyzickej osobe, ktorá zabezpečuje pomoc fyzickej osobe odkázanej na pomoc inej fyzickej osobe v domácom prostredí
- Pomoc pri odkázanosti na pomoc inej fyzickej osoby
- Utváranie podmienok na pracovnú terapiu a prípravu na prácu
- Utváranie podmienok na záujmovú činnosť

REHABILITAČNÉ STREDISKO – PRÍPRAVA NA PRÁCU

Rehabilitačné stredisko Podporný kruh pri realizácii prípravy na prácu ako činnosť podľa Zákona o sociálnych službách vytvorilo metodiku, ktorej cieľom je rozvoj kľúčových a profesijných zručností potrebných pri pracovnom začlenení klienta so zdravotným postihnutím. V procese spoznávania klienta sa zameriavame na hodnotenie a rozvoj týchto oblastí:

- mobilita,
- komunikačné zručnosti,
- sociálne zručnosti,
- profesijné zručnosti.

Rozvoj zručností potrebných na úspešné pracovné uplatnenie realizujeme prostredníctvom nasledujúceho programu:

A. PRACOVNÁ TERAPIA A ROZVOJ PROFESIJNÝCH ZRUČNOSTÍ

• Šitie textilných výrobkov – ergoterapia

Cieľom tejto pracovnej terapie je rozvoj presnosti, dôslednosti, vytrvalosti, estetického cítenia, kreativity, jemnej motoriky, zručností. Do tejto činnosti sa zapájali klienti s rôznymi stupňami postihnutia. Zadanie úloh je také, aby klient aktuálne zvládol úlohy počnúc vypracovaním strihu, vymeriavaním, strihaním, špendlením, šitím, strihaním molitanu ako plniaceho produktu, napĺňaním a nakoniec balením vyrobeného produktu. Súčasťou manažérskej činnosti je zabezpečiť zmysluplnú aktivitu, ktorú klienti realizujú, preto sú činnosti realizované na základe zákazky – šitie vreciek na čaj pre čajovne, golfových vreciek pre banky a pod. **Systém zákazkovej aktivity vytvára u klientov pocity potrebnosti, zodpovednosti, nevyhnutného plánovania a užitočnosti.**

• Pečenie koláčikov, trvanlivého pečiva, oblátok (cukrár, pekár) – ergoterapia

Opis pracovnej terapie: Ide o činnosť týkajúcu sa prípravného a výrobného procesu pekárskych a cukrárskych výrobkov. Klienti postupne po krokoch zvládajú prípravu jednoduchých a neskôr i zložitejších produktov, napríklad medovníky, vianočné trubičky, slané oblátky, linecké koláčky. Klienti sa učia pracovať s receptom, váhou, spracovať cesto, až po pečenie. Zároveň je to príležitosť rozširovania nákupných zručností, prácu s financiami. Táto činnosť rozvíja u klientov samostatnosť, rozhodovacie procesy, dôslednosť, zodpovednosť a plánovanie.

• Upratovanie – ergoterapia

Opis pracovnej terapie: Prostredníctvom tejto činnosti sa klienti učia samostatnosti, dôslednosti, vnímaniu súvislostí, spolupráce, zodpovednosti za zverenú úlohu. Klienti pracovali podľa

rozpisu služieb. Druh tejto pracovnej terapie je nesmierne dôležitý pri napredovaní klientov v samoobslužných aktivitách. Zároveň vytvára aj pocit spolupatričnosti a prejavu úcty nielen k svojej, ale aj práci svojho kolegu.

• Administratívne činnosti – ergoterapia

Opis pracovnej terapie:

Prostredníctvom vykonávania základných administratívnych činností sa klienti učia práci so základnou kancelárskou technikou, získavajú vedomosti a súvislosti so základmi administratívy na praktické použitie doma či v pracovnej oblasti.

Výstupom boli dokumenty v počítači, tlač potrebných materiálov, práca s tlačiarňou, spoznávanie tlačív a ich správne vyplňanie.

• Paličkovanie – ergoterapia

Opis pracovnej terapie:

Tvorba pohľadníc – finálneho produktu s vianočným a srdcovým motívom. Rozvoj estetického vnímania, jemnej motoriky, ale aj trpezlivosti, schopnosti požiadať o pomoc, schopnosť nechať sa viesť a sprevádzať lektorom. Aktivity sú realizované pod vedením profesionálnej lektorky.

Výstupy z paličkovanej činnosti:

Klient si osvojil čipkárske zručnosti. Je predpokladom na prácu aj v domácom prostredí. Dvaja klienti sa vďaka tejto aktivite stali dodávateľmi ULUV-u.

• Pestovanie rastlín v interiéri a úprava okolia v exteriéri – ergoterapia

Opis činnosti:

Úprava a udržiavanie interiéru a blízkeho exteriéru, sadenie kvetov a okrasných rastlín, denná starostlivosť o kvety v črepníkoch v interiéri, pravidelné zalievanie. V exteriéri starostlivosť o prostredie, najmä zemetanie listia. Aktivity sa realizujú pod vedením profesionálneho lektora. Dvaja klienti sa po roku intenzívneho tréningu stali zamestnancami záhradníckych služieb na otvorenom trhu práce.

B. SOCIÁLNA REHABILITÁCIA A ROZVOJ KOGNITÍVNYCH ZRUČNOSTÍ

• Rozvoj kognitívnych zručností

Opis činnosti:

Ako súčasť popoludňajšieho programu sa klienti venovali rôznym záujmovým aktivitám hrovou formou – spoločenským hrám, ako je napr. *Milionár*, veľmi obľúbenej hre *Meno, mesto, zvierá, vec*, lúšteniu krížoviek, počítaniu jednoduchých matematických príkladov, či pexesu. Pri všetkých týchto aktivitách sa klientom nenásilnou a hravou formou rozširovali kognitívne zručnosti, súťaživosť, tímová práca, akceptácia iných a empatia. Aktivity sa realizujú facilitovaním sociálneho pracovníka.

• Komunita – plánovanie a sociálny rozvoj, komunikácia

Opis činnosti:

Komunita je úvodom každého dňa v zariadení. Priestor na plánovanie aktivít dňa, vyjadrovanie preferencií klientov. Priestor na zdieľanie zážitkov, vyslovovanie názorov, riešenie problémov, rešpektovanie druhých. Potvrdzovanie a rešpektovanie presne určených pravidiel strediska. Plánovanie, individuálnych úloh v skupine, ktoré vedú klienta k zamysleniu, novým krokom a slobodným pozitívnym rozhodnutiam, napomáhajúcim sociálnemu rozvoju.

Výstupy z komunitnej činnosti:

Komunita napomáhala rozvoju sebayjadrenia i základným sociálnym a komunikačným zručnostiam, ako počúvanie sa navzájom, vyjadrovanie názoru, budovanie vzťahov v skupine.

• Komunikačné, sociálne, vzdelávacie popoludnia – rozvíjanie komunikačných, sociálnych zručností, získavanie nových vedomostí

Opis činnosti:

Oboznamovanie sa s pravidlami komunikácie, pravidlami spoločnosti, získavanie poznatkov k bežnému fungovaniu, napríklad o chode domácnosti, privolávaní prvej pomoci, etikete, telefonovaní a pod. Vzdelávanie prebiehalo názornými príkladmi, praktickými ukážkami, aktivitami a dopĺňali ich teoretické informácie.

Výstupy z činnosti:

Klienti získali a rozvíjali vedomosti a zručnosti potrebné pre svoje samostatné fungovanie, slušné komunikovanie a prejavovanie sa v spoločnosti. Novozískané vedomosti si ujasňovali hraním rolí.

• Oslavovanie sviatkov – rozvoj sociálnych zručností, schopnosti plánovať, delegovať

Opis činnosti:

Každý klient, ktorý má sviatok, a chce, zorganizuje oslavu. Myslí na to dopredu, prichystá a donesie občerstvenie. Potom deleguje činnosti, ako je príprava riadu či rozmiestnenie občerstvenia. Pozitívne je, ak si klient prichystá aj program. Zároveň všetci vedia, že bude mať iný klient sviatok a plánujú darček.

Výstupy z činnosti:

Klienti sa učia myslieť na druhých, podeliť sa, ale aj organizačným zručnostiam. Zároveň je to príjemný čas budovania dobrých vzťahov medzi klientmi a prejavenia svojich daností (napr. spev, herecké schopnosti).

• Práca s PC – rozvoj zručností a počítačovej komunikácie

Opis odbornej činnosti:

Precvičenie a zopakovanie písania, čítanie a počítanie, a to prostredníctvom počítačovej techniky. Zvládanie základnej práce s počítačom, získanie základnej gramotnosti. Práca s wordom a excelom. Účelné a cielené využitie internetu. Prepisovanie zaujímavých textov a podnetných článkov z internetu.

Výstupy z odbornej činnosti:

Klienti sa zdokonalili v práci s počítačovou technikou, individuálne, pod dohľadom, sa naučili vytvoriť koncepciu motivačného listu, základnú štruktúru životopisu. Efektívne sa podieľali na administratívnej činnosti strediska.

• Pohybová aktivizácia

Opis činnosti:

Cvičenie, pohyb a hry – v interiéri i exteriéri.

Výstupy zo záujmovej činnosti: Precvičenie si tela, práca na kondícii, získanie základných informácií o potrebe pravidelného pohybu.

• Ručné práce

Opis činnosti:

Ručné práce, ako háčkovanie, vyšívanie, šitie.

Výstupy zo záujmovej činnosti: Ručnými prácami si klienti precvičovali jemnú motoriku i myslenie, snažili sa porozumieť návodu, rozvíjali estetické cítenie pri zladovaní farieb i kritické sebahodnotenie – kvalita výsledného produktu.

C. MOBILITY – SOCIÁLNA REHABILITÁCIA

Opis činnosti:

Základom mobilit je **aktivizácia klienta**, dôležité je podporiť ho aj mimo strediska. Mobility sú pre klientov zdrojom rozvoja v nasledujúcich oblastiach:

1. Klient **spoznáva nové miesta**, pamätihodnosti, turistické destinácie, nadobúda nové vedomosti, rozširuje si znalosti o okolí svete (napr. spoznáva rôzne umelecké štýly i diela zahraničných či slovenských umelcov).

2. Dôležitý je aj **vznik a posilňovanie zručností potrebných na cestu** vlakom, autobusom, električkou... Učí sa, ako sa dopraviť na stanicu, zastávku MHD, nájsť si správne dopravné spojenie, kúpiť si cestovný lístok, nájsť správne nástupište a i.
3. Klient sa učí aj **komunikácii** s kolegami, kooperácii so skupinou, zodpovednosti (napr. pri plnení zverenej úlohy, dochvilnosti, dodržiavanie dohodnutých pravidiel). Okrem iného musí aj vedieť viesť konverzáciu s cudzími ľuďmi pri jednotlivých aktivitách, napr. pri kúpe lístka, občerstvenia, učí sa poďakovať, pozdraviť na začiatku i na konci, spýtať sa na potrebné informácie, napr. aký lístok potrebuje a i.
4. Dôležitý je i **nácvik samostatnosti** a orientácie (rôzna miera pomoci v závislosti od úrovne zručnosti): nájsť múzeum, doprava domov...
5. V rámci mobilít sa **rozvíjajú aj kultúrne návyky klientov**. Spoločne si vyberajú výstavy, predstavenia a pod. podľa svojich záujmov, postupne sa rozširuje ich vedomosť o tom, ako sa správať v kine, v spoločnosti, na predstavení, v múzeu. Aké oblečenie a aká úprava zovňajšku je vhodná v jednotlivých situáciách a na jednotlivých miestach.
6. V neposlednom rade je kľúčovou **socializácia** počas mobilít (trávenie času s kolegami, upevňovanie kamarátskych vzťahov)
7. Nácvik **zručnosti rozhodovať sa**: výber predmetu nákupu, kritériá, ktoré sa musia dodržať, účelnosť, estetické cítenie, spätná väzba na vhodnosť k osobe klienta, potrebnosť.
8. Mobility rozširujú aj obzory v oblasti nácviku **zručnosti správneho narábania s peniazmi**. Klient spoznáva hodnotu bankoviek i mincí, rozpočtu, upevňuje sa jeho schopnosť hospodárenia s peniazmi (príjmy verzus výdaje), šetrenie, dlhodobá spotreba, vlastné peniaze, požíčanie si a dlhy.
9. Nácvik **zručnosti obdarovať niekoho** pri príležitosti rôznych sviatkov, ako sú napríklad Vianoce, narodeniny, meniny. Okrem dávania darčiekov je prínosné vedieť prekvapenia aj prijímať, čím sa podporuje do značnej miery citová väzba medzi ľuďmi.
10. Okrem iného sa tu ešte rozvíjajú **pohybové zručnosti, vôľové vlastnosti**, ako sila, výdrž, **zručnosti pre hry a fungovanie v tíme**, vkus, estetické cítenie, vhodnosť oblečenia alebo predmetu a i.

• Sebaobslužné úkony

Opis obslužných činností:

Zvládanie výberu oblečenia – z praktického i estetického hľadiska. Vedenie k samostatnému zabezpečeniu stravovania sa a riadenie si pitného režimu.

Terapeutický výstup:

Klienti si osvoja spoločenské pravidlá, osobnú hygienu a úpravu zovňajšku.

ČO SA NÁM PODARILO?

Prostredníctvom tohto programu sa v priebehu roka až dvoch podarí umiestniť na trhu práce, alebo v chránenej dielni 4 – 6 klientov Rehabilitačného strediska.

Dávid absolvoval v roku 2015 individuálny polročný program v RS, zameraný hlavne na krokovanie činností, plánovanie krátkodobých úloh, zameranie sa na plnenie zverených úloh. Dnes pracuje už 7 mesiacov na 6-hodinový pracovný úväzok v prevádzke rýchleho občerstvenia v centre Bratislavy. Dávid už nie je klientom RS, je samostatný, schopný manažovať svoje aktivity samostatne. Sme však v kontakte s jeho manažérom v práci a podľa potreby si s Dávidom telefonujeme.

Danka prišla do RS z DSS Jahodná. Po 7 mesiacoch individuálneho podporovania a tréningu začala pracovať na polovičný pracovný úväzok v chránenej dielni Radnička. Okrem pracovného začlenenia je aj klientkou RS na 4 hodiny denne, kde sa pripravuje na rozvoj ďalších profesijných zručností. Danka stále hľadá svoje pracovné zameranie. Býva v podporovanom bývaní.

Marcel prišiel do RS s problémom drogovej závislosti a následnými problémami v psychickej oblasti. Cieľom podpory bolo naučiť ho dodržiavať pravidlá, denný a pracovný režim, zaviesť systém do jeho aktivít, určiť si priority a ciele, ktoré vyhovujú jemu, ale aj prostrediu v ktorom žije – rodine, priateľom, vyhľadať činnosti a pracovné zameranie, ktoré by mu vyhovovalo. Po polročnom navštevovaní RS sa na úväzok zamestnal ako pomocná sila v gastroprevádzke a posmelený úspechom prerušil vzťahy s RS. Vysoká zraniteľnosť a dôverčivosť z jeho strany bola podnetom na jeho zneužívanie kolegami na pracovisku. Po mesačnom období v práci sa vrátil do RS a zamestnali sme ho v jednej z našich chránených dielní. Pracuje tam už rok a pripravujeme sa spolu s ním na otvorený trh práce. Marcel je výkonovo schopný zvládať rôzne práce na otvorenom trhu práce, ale vyžaduje stálu podporu a dohľad od Agentúry podporovaného zamestnávania.

PhDr. Viera Záhorcová, PhD.

Agentúra podporovaného zamestnávania

Eva Michalcová

Agentúra podporovaného zamestnávania

Mgr. Ľudmila Polakovičová

Inklúzia, Podporný kruh

Bol by dokonalý

Váš syn má mentálne postihnutie. Je to mladý dospelý muž. Pravidelne navštevuje aktivity nášho združenia. Môžete nám o ňom niečo povedať?

Áno. Už od 5 mesiacov sa vyvíjal inak ako starší syn. Stále spal a všetky činnosti, ktoré mal už robiť, boli oneskorené. Neskôr ako iné zdravé deti začal sedieť, chodiť či rozprávať. Keď mal 3 roky, bol po značných problémoch integrovaný do jaslí a neskôr chodil so starším synom, ktorý bol zase nesmierne šikovný a od ktorého bral všetky podnety, do materskej škôlky. Tú však vo veku necelých 7 rokov absolvoval bez 3. triedy. Pri zápise do riadnej ZŠ a absolvovaní vyšetrení u psychológa nám navrhli špeciálnu základnú školu. Vtedy som si uvedomila, že to bude čosi iné ako život obyčajného školáka. Základné vzdelanie ukončil na Osobitnej základnej škole na Karpatskej ul. v Bratislave a potom sa vyučil v Praktickej škole na Švabinského ul. v Petržalke za kuchára/časníka a v druhom ročníku aj za záhradníka. Odvtedy ho baví práca v kuchyni a v domácnosti komplexne. Rád umýva riady, upratuje, vynáša smeti, vysáva a nakupuje. Škoda len, že si nevie spočítať, koľko bude v obchode platiť, to už by bol dokonalý.

Záhradníctvo ho až tak neoslovilo, hoci máme okrasnú záhradu pri rodinnom dome, kam počas víkendov chodievame...

Hoci má DMO hypotonickú formu a ľahšie mentálne postihnutie, je to chodiaci, zdravo pôsobiaci mladý muž plný energie a empatie. Rád pomáha slabším, aj keď musí mnohokrát čeliť aj negatívnym emóciám zo strany svojho okolia. Hoci on to tak nevníma, je stále pozitívne naladený a ochotný v čokoľvek pomôcť.

Viem o tom, že váš syn pracuje v Slobode zvierat. Aké práce má na starosti?

Mirko pracuje v Slobode zvierat na dohodu o pracovnej činnosti. Dostal sa tam prostredníctvom Agentúry podporovaného zamestnávania, za čo som jej vďačná, lebo sa naučil pristupovať k práci pozitívne a veľmi si ju obľúbil. Má rád akékoľvek zvieratká, no chce pomáhať najmä tým, ktoré sú nejakým spôsobom choré alebo inak postihnuté. V Slobode zvierat pracuje ako *venčer* – berie psíkov z koterccov na prechádzku, a potom má na starosti čistenie a úpravu koterccov. Pomáha aj pri kŕmení psíkov, ale aj iných zvieratiek, ktoré žijú v útulku (mačky, papagáje, poníky či prasiatka). Keď dovezu krmivo, pomáha odnášať ťažké vrecia do skladu, prípadne nosí staré koberce či deky do priestorov útulku, ktoré donášajú obyvatelia Bratislavy a okolia.

Zamestnal sa ihneď po skončení školy? Bol dostatočne pripravený na to, aby sa úspešne zamestnal?

Nie, niekoľko rokov bol doma, potom keď sa v Petržalke otvorila chránená dielňa IMPULZ, pracoval tam nejaký čas v drevárskej dielni, ale keď sa mu naskytla príležitosť integrovať sa do spoločnosti formou skutočnej práce, tak to využil, čo vôbec neľutuje.

Ako sa mu teda podarilo nájsť zamestnanie? Čo všetko musel absolvovať, aby sa mu to podarilo a kto mu v tom pomáhal? Trvalo to dlho?

Ako som už spomenula na začiatku, získať prácu (aj keď nie na normálny pracovný pomer) mu pomohla Agentúra podporovaného zamestnávania, konkrétne

Dr. Viera Záhorcová, ktorá ho zaradila do kurzu, kde si ľudia s mentálnym postihnutím trénovali pracovné návyky a oboznamovali sa s rôznymi možnosťami svojho uplatnenia. Trvalo to ½ roka. Mirko veľmi chcel pracovať v kaviarni Radnička, (vtedy sa otvárala), avšak to sa mu nepodarilo, boli v kurze aj šikovnejší ako on, čo dosť ťažko znášal. Ale nevzdával sa. Dostal ponuku na prácu v Bratislavskej pekárni v Dúbravke. Bola však veľmi namáhavá – prijali dvoch ľahšie mentálne postihnutých chlapcov (Jožka Matušku a Mirka) a ich pracovnou náplňou bolo umývanie obrovských nádob po vykvasenej múke, pripálených plechov z pece a nakoniec celkové upratovanie priestoru pekárne. Pracovná zmena trvala 8 hodín so začiatkom o 6:00 hod. (to už museli byť na pracovisku) a končili o 14:00 hod. Bola to veľmi náročná práca – boli prijatí len na skúšku – pracovali tam len 2 týždne, ale nedostali za to ani korunu. Najhoršie boli tie ranné vstávania – už o 4:30 hod. musel vstávať, aby sa do 5:50 hod. dostavil z Petržalky do Dúbravky, potom sa rýchlo prezliecť do montérok a pracovať.

Takže túto prácu sme odmietli, nevideli sme v nej perspektívu, keďže išlo o veľmi ťažkú prácu na zmeny...

Potom asi 5 rokov po skončení Praktickej školy Agentúra ponúkla Mirkovi prácu v Slobode zvierat (tu pracuje už skoro 12 rokov), ale len na dohodu, a tú si po vyskúšaní veľmi obľúbil, aj keď to nie je z pohľadu výšky jeho príjmu dostatočné. Bol by radšej, keby mohol pracovať tak, aby si mohol za svoju mzdu aj niečo pekné na seba kúpiť. Jeho veľkou záľubou je nakupovanie oblečenia, ale aj dobrého jedla, ktoré si sám vie aj naservírovať. Zatiaľ sa varíť nenaučil, ale vzťah k tomu má, len ho treba rozvinúť.

Skúšal niekedy aj inú prácu? Myslíte si, že by ho bavilo aj niečo iné?

Ja si myslím, že čokoľvek by robil, všetko sa dá zvládnuť a aj naučiť. Musí to však byť práca adekvátna k jeho mentálnej úrovni. Určite každá ľahšia manuálna práca by bola pre neho vhodná, ak by tam mal dobré pracovné podmienky, výborný kolektív, ktorý by ho hnal dopredu a kamarátskych kolegov, čo by mu zo začiatku pomohli. Potom už rutinu by určite zvládol.

Čo by potreboval v prípade, keby sa rozhodol hľadať si inú prácu? Viete, kde by ste hľadali podporu a pomoc v takom prípade? Ako by podľa vás takáto podpora mohla vyzerieť?

Určite by sme sa zase obrátili na Agentúru podporovaného zamestnávania, alebo nejakú podobnú inštitúciu, ktorá sa

zaoberá výberom hendikepovaných záujemcov o prácu. Voľný trh práce je komplikovaný dnes už aj pre zdravých uchádzačov o zamestnanie a neustále zvyšovanie minimálnej mzdy zamestnávaniu hendikepovaným nepridáva. Úrad práce nie je tá správna inštitúcia, ktorá by pomáhala pri zamestnávaní zdravotne postihnutých uchádzačov o prácu. Podporou pre ZŤP občanov, ktorí si hľadajú uplatnenie v živote a nechcú stráviť svoj život v domácom prostredí bez akéhokoľvek vplyvu okolitej civilizácie, je nejaká inštitúcia, kde by sa mohli obrátiť a požiadať o pomoc pri hľadaní vhodného spoločenského uplatnenia. Ten postup s prvotným oboznamovaním sa s prácou, ktorú by mohli vykonávať, by mal začať v kolektíve seberovných ľudí. Tam končí strach a otvára sa nádej na spoluzodpovednosť za svoj život. Aj ľudia s mentálnym postihnutím vedia byť na seba nároční a urobia všetko, pokiaľ majú pri sebe tých správnych pracovných asistentov – kolegov. Zo začiatku sú nimi usmerňovaní a neskôr už prácu môžu vykonávať rutinne sami. Zatiaľ by sa mohlo formou kurzov tak, ako to robíte v ZPMP v SR, aj keď tie nie sú zamerané na osvojenie si pracovných zručností, ale postupne sa k tomu približujete. Tie by mali byť časovo úmerné k zdravotnému postihnutiu človeka. Toto by bola teoretická príprava, a potom by mala nasledovať praktická príprava na konkrétne povolanie či už na voľnom trhu práce, alebo v chránenej dielni, či v inom zariadení napr. v BIVIO. Projekt BIVIO je podľa mňa presne to, čo potrebuje človek so zdravotným postihnutím. Naučí sa pracovať a žiť v komunite, pričom nie je vylúčené integrovať sa do spoločnosti aj mimo BIVIO. To si však bude vyžadovať obrovské úsilie zamestnancov BIVIO, ale aj ZPMP v SR, ktoré projekt uskutočňuje. Veľmi sa na toto veľké dielo teším a držím palce, aby sa podarilo robiť všetko čo v ňom plánujete.

Na otázky Mgr. Mariána Horaniča
odpovedala Ing. Anna Rendošová

Novinky z chránených dielní

PRIMA, n. o., ponúka:

- Taška zo sedlárskeho plátna s aplikovanou paličkovanou čipkou, rozmer 40x40 cm.
- Mojkáčik – ručne maľovaná detská hračka, kocúrik, cca 14x 8 cm.
- Zamestnankyňa chránenej dielne paličkuje čipku pre ďalšiu tašku.

Objednať tovar si u nás môžete telefonicky na čísle **02/ 43 41 18 13**

alebo na e-mailovej adrese **obchod@dssprima.sk**

PRIMA, n. o., Banšelova 3988/4, 821 04 Bratislava-Ružinov

Dom Svitania, n. o., ponúka:

- rybička – vankúšik z mäkkej hebkej látky
- guľa – závesná vianočná ozdoba
- venček na dvere – vytvorený z mnohých malých štvorcov farebnej látky

Naše výrobky si môžete objednať na tel. **+421905810749**

alebo na e-mailovej adrese **domsvitania@stonline.sk**

Dom Svitania, n. o., 900 63 Jakubov 79

Betánia Senec, n. o., má v ponuke:

- tkaná taška
- vence
- vyšívane pohľadnice

Motívy na našich výrobkoch sme schopní prispôsobiť želaniu klienta.

Viac informácií o nás je na

www.betania-senec.sk

Kontaktovať sa na nás môžete

cez e-mail: **betase@stonline.sk**

alebo tel: **02/459245 24, 0901708373**

Betánia Senec, n.o., Štefánikova 74,

903 01 Senec

Vstúpte, n. o., ponúka:

- keramické hodiny
- keramická misa
- keramická kolekcia do kúpeľne

Naše výrobky z keramickej chránenej dielne si môžu záujemcovia

zakúpiť v obchodíku Vecičky s Dušou na Radlinského ulici v Malackách, alebo prostredníctvom tohto kontaktu:

tel. **0917977929**, e-mail: **Vstupte@gmail.com**,

alebo cez **sashe.sk**

Vstúpte, n. o., zariadenie sociálnych služieb

pre ľudí s mentálnym postihnutím,

Ul. 1. mája 15, 901 01 Malacky

Betánia Senec, n. o.

farby života

farby života

Radničkine trhy

farby života

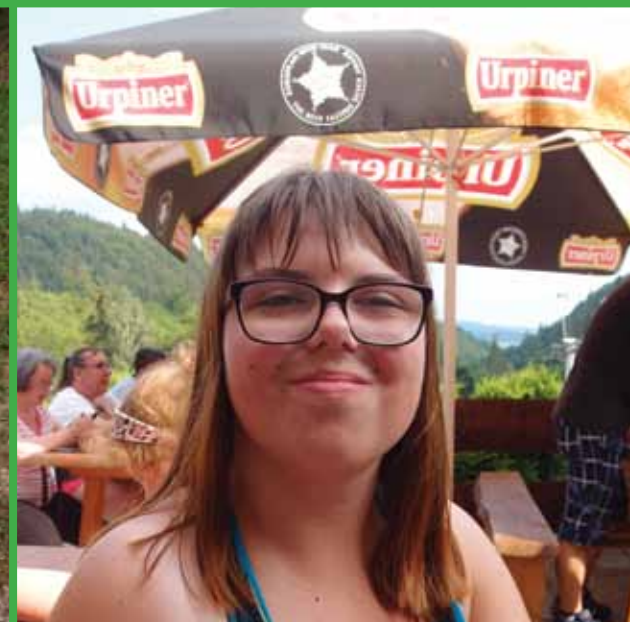
farby života

Informácie ZPMP v SR 5–6/2016 20

Rekondično-rehabilitačný pobyt ZPMP v SR v Selciach // júl 2016

farby života

farby života

téma

Zamestnávateľ bez predsudkov

Na Slovensku je len 30 % zo všetkých 240-tisíc zdravotne postihnutých občanov SR (8,6 % ekonomicky aktívneho obyvateľstva SR) zamestnaných na trhu práce, a teda 7 z 10 ľudí so zdravotným postihnutím (ZP) je nezamestnaných, ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením (Kopcová, 2014, údaj vychádza zo štatistík Sociálnej poisťovne¹). Aj to je jeden z dôvodov, prečo sme sa posledné dva roky v TENENET-e venovali projektu zameranému na sociálne a pracovné poradenstvo pre mladých ľudí so zdravotným znevýhodnením do 29 rokov. Projekt *Chudoba a zamestnanie* bol realizovaný prostredníctvom finančnej podpory luventy a programu Erasmus⁺. Poslaním tohto projektu bolo hľadanie inovatívnych prístupov k riešeniu nezamestnanosti mladých ľudí so zdravotným postihnutím, ktorí sú v dôsledku limitovaných pracovných možností často ohrození chudobou a sociálnym vylúčením.

ČO BOLO CIEĽOM TOHTO PROJEKTU?

Naším cieľom bolo prispieť k zvýšeniu šancí mladých ľudí so ZP pri vstupe na trh práce prepojením sociálneho a pracovného poradenstva, čím sa v pilotnom projekte odskúšal model podporovaného zamestnávania, ktorý zahŕňa situáciu prechodu mladých ľudí so ZP zo školy do zamestnania a ich pripravenosť pre trh práce.

AKO PROJEKT PREBIEHAL?

Do projektu bolo zapojených 100 mladých ľudí (do 29 rokov) so zdravotným postihnutím (zrakové, sluchové, pohybové, mentálne, psychické) z Bratislavského kraja, ktorí sa pripravovali alebo aktuálne riešili situáciu prechodu zo školy do zamestnania. Práca s mládežou so ZP bola v projekte rozčlenená na tri fázy, a to na individuálnu anamnesticko-diagnostickú časť, skupinový tréning sociálnych zručností so zameraním sa na prípravu na prácu, aktívnu účasť na získaní zamestnania alebo vytvorení pracovného miesta a adaptačnú fázu na pracovisku.

Najmä v prvých dvoch fázach projektu (so zameraním na mládež so ZP) sme intenzívne spolupracovali s 29 študentmi sociálnej práce a psychológie, ktorí pod odbornou supervíziou pomáhali naplňovať ciele projektu. 23 mladých ľudí so ZP absolvovalo všetky 3 fázy procesu projektu, 41 mladých ľudí so ZP sa zúčastnilo len na 2 fázach (najmä kvôli problému časového zosúladenia skupiny po 10 účastníkov alebo obmedzeniam mobility vyplývajúcich zo zdravotného znevýhodnenia účastníkov projektu), 9 mladých ľudí sa zúčastnilo len na 1 z fáz (podľa štádia, v ktorom vstúpili do rozbehnutého projektu) a zvyšných 27 účastníkov sa zúčastnilo väčšinou na jednorazovom poradenstve s tým, že tesne pred alebo po ukončení štúdia nás budú kontaktovať.

Anamnestický rozhovor nám pomohol spoznať schopnosti a záujmy konkrétneho mladého človeka, a tým sa dostať k ďalšiemu smerovaniu našej práce. Skupinový tréning sociálnych zručností sa zameriaval okrem iného na spôsob fungovania jedince v skupine, na spoznávanie svojich silných stránok, ktoré je možné identifikovať aj ako kvality atraktívne pre zamestnávateľa, na tému pracovného pohovoru a pod. Posledná tretia fáza prebiehala pod vedením pracovníkov TENENET-u a znamenala pre účastníkov projektu, ktorí mali ukončené štúdium, poradenstvo na vytvorenie chránenej dielne, či absolvovanie pohovoru u zamestnávateľa, ktorý bol zapojený do projektu (projekt mal viacero cieľových skupín a potenciálni zamestnávateľia ľudí so ZP boli jednou z nich). Práve spolupráca so zamestnávateľmi umožnila realizovať poslednú fázu projektu v práci s mládežou so ZP a ich nástup do zamestnania.

¹ Kopcová, E.: Prehľadová štúdia o aktuálnej situácii v oblasti zamestnávania ľudí so zdravotným postihnutím v SR, 2014.

Cesta do Prahy

Zamestnávateľov priamo pre projekt oslovila naša organizácia. V niektorých prípadoch sa stali zamestnávateľmi aj účastníci projektu, napr. Pezinská dielnička, ktorá funguje od septembra 2016 ako chránená dielňa na výrobu dekoračných predmetov (rodičia detí s mentálnym postihnutím vytvorili s našou pomocou tvorivé dielne ako samostatný právny subjekt so získaním štatútu chránenej dielne spolu s príspevkami na zamestnanosť ľudí so ZP). Výsledkom spolupráce so zamestnávateľmi bolo vytvorenie 9 pracovných miest pre mladých ľudí so ZP v šiestich úplne nových, s našou pomocou vytvorených sociálnych podnikoch (kvôli chýbajúcej legislatíve príspevky na zamestnávanie ľudí so ZP formou chránenej dielne, však spĺňajú všetky atribúty zamestnania na otvorenom trhu práce so štátnou dotáciou – napríklad systém zberu a recyklácie plastových fliaš, výroba dekoračných predmetov, či balenie kávy a i.). Ďalších 10 sme pomohli zamestnať našou poradenskou činnosťou a nasmerovaním v rámci diagnostického a poradenského procesu. Tito mladí ľudia si prácu našli sami svojím aktívnym prístupom. Ďalších 30 mladých účastníkov projektu ešte študuje (individuálna aj skupinová práca s nimi sa zameriavala najmä na tému voľby povolania), 17 mladých ľudí so ZP s nami zostalo v kontakte aj po ukončení projektu v súvislosti s hľadaním vhodného zamestnania (6 mladí ľudia so ZP s nami ukončili spoluprácu v projekte z dôvodu hospitalizácie, náhleho zhoršenia zdravotného stavu, odsťahovaniu sa z Bratislavského kraja či zmeny rodinnej situácie).

V závere projektu sa uskutočnilo slávnostné odovzdávanie ocenenia „Zamestnávateľ bez predsudkov“. Ocenených bolo na základe dlhodobej spolupráce (nielen v rámci projektu) a v zmysle šírenia príkladov dobrej praxe 10 zamestnávateľov ľudí so ZP, ktorých úsilie sme sa rozhodli týmto spôsobom zviditeľniť:

- *Renviro, s. r. o.* (systém zberu a recyklácie plastových fliaš), *PM vytvorené počas projektu,*
- *Sofys* (služby v oblasti prepisu audio a videonahrávok, monitoring médií, vývoj softvéru, reklama),
- *Pezinská dielnička* (rodičia detí s mentálnym postihnutím vytvorili s našou pomocou tvorivé dielne ako samostatný právny subjekt so získaním štatútu chránenej dielne spolu s príspevkami na zamestnanosť ľudí so ZP), *PM vytvorené počas projektu,*
- *Radisson Blu Carlton Hotel* (hotelierske služby), *prax pre mládež so ZP počas projektu,*

- *Hornová PLUS, s. r. o.* (účtovnícke služby),
- *Betánia Senec* (cestovný ruch a turizmus, penzión so zamestnancami s mentálnym postihnutím),
- *Freshrestaurant* (predtým Caffé Luxor, catering a občerstvenie so zamestnancami najmä s telesným postihnutím),
- *Súkromná základná umelecká škola Renáty Madarászovej Rovňákovej* (recepčia, účtovníctvo, administratíva v umeleckej škole v Senci), *PM vytvorené počas projektu,*
- *Deaf Kebab* (catering),
- *WELLNEA* (salón krásy), *prax pre mládež so ZP počas projektu.*

Mgr. Mária Pirohárová, TENENET, o. z., www.tenenet.sk

ADELI Medical Centrum – Baby Med program

ADELI BabyMed program je súčasťou terapeutického konceptu ADELI Centra v Piešťanoch. Princípom je komplexný rehabilitačný program určený pre detských pacientov s poruchami centrálného a periférneho nervového systému.

Veková kategória detí vhodných pre tento program je od 6 mesiacov do 2 rokov. Odporúčaná dĺžka pobytu je 14 dní. Počas pobytu dieťa absolvuje odborné lekárske vyšetrenie, denne dvojfázovú špeciálnu rehabilitáciu pod vedením skúsených fyzioterapeutov a rôzne doplnujúce procedúry – logopédiu, masáže, magnetoterapiu, svetloliečbu, oxygenoterapiu, hydroterapiu. Po konzultácii s odborníkmi na pracovisku hyperbarickej oxygenoterapie môžu niektoré deti absolvovať oxygenoterapiu aj touto formou ako súčasť pobytu.

Pobyt je vhodný pre deti s neurovývojovými ochoreniami, napríklad okruh detskej mozgovej obrny, vrodené vývojové chyby CNS, neuromuskulárne ochorenia, stavy po úrazoch centrálného a periférneho nervového systému a rôzne degeneratívne ochorenia CNS. Pri týchto ochoreniach sa niekedy vyskytujú komplikované chorobné stavy, ktoré na pobyt v ADELI Centre nie sú vhodné – napr. dekompenzované epileptické syndrómy, závažné srdcovo-cievne a dýchacie poruchy v štádiu dekompenzácie, akútne horúčkovité ochorenia, nádorové ochorenia v terapii.

Základným princípom úspešnosti terapie v ADELI Centre je tímová spolupráca špeciálne vyškoleného odborného personálu. Výhodou je individuálny prístup, dostatočný časový priestor a aktívna spolupráca rodičov počas terapie. Rodičia majú možnosť konzultovať zdravotný stav dieťaťa aj možnosti rehabilitácie. Ich správne zaškolenie je dôležitou súčasťou rehabilitačného programu.

Komplexný rehabilitačný program pozostáva z úvodného a záverečného odborného neurologického vyšetrenia, kineziologickej analýzy aktuálneho stavu, stanovenia rehabilitačného programu a cieľa. V programe ADELI BabyMed sa používajú hlavne facilitatívne techniky podľa Bobátha a Vojtu a rôzne doplnujúce metodiky, ako napr. bazálna stimulácia, synergická reflexná terapia, manuálna terapia.

Cieľom je úprava zvýšeného alebo zníženého svalového napätia, prebudovanie nesprávnych pohybových stereotypov, zabránenie rozvoja primitívnych reflexov. Správna rehabilitácia vedie k vybudovaniu pohybového programu na vyššom vývojovom stupni centrálného nervového systému. Dôležitá je analýza jednotlivých vývojových fáz pohybu, postupný prechod z nižších do vyšších vývojových polôh so súčasným zachovaním

jednotlivých fáz vývojového radu. Fyzioterapeut nacvičuje aj kontrolu spolupráce svalových skupín, zvýšenie svalovej sily, správne načasovanie pohybu, nácvik rovnováhy a koordinácie.

Ďalšou súčasťou programu komplexnej rehabilitácie je tzv. handling, čo je technika správneho zaobchádzania s dieťaťom. Využívajú sa rôzne inhibičné, facilitatívne a stimulačné polohy. V rámci techniky sa rodič učí ako dieťa v rôznych polohách držať, kde sa ho dotýkať a kde nechať voľnosť pohybu.

V prípade, ak máte pochybnosti, alebo si nie ste istí vývojom svojho dieťatka, treba čo najskôr navštíviť odborníka, pretože poškodený mozog sa naďalej vyvíja, ale jeho funkcie zaostávajú. Strácaním času vášho dieťaťa prichádzate o šancu na uzdravenie, prípadne zlepšenie jeho zdravotného stavu.

Na pobyt treba pred nástupom poslať do Adeli správu odborného lekára (neurológa alebo rehabilitačného lekára, prípadne prepúšťacu správu, ak bolo dieťa v nemocnici). Cena komplexného balíka u detí od 6 mesiacov do 2 rokov je 1 988 € za 2 týždne. Keďže rehabilitáciu v ADELI Medical Centre zdravotné poisťovne preplácajú len minimálne, rodičia majú možnosť využiť podporu Nadácie ADELI, ktorá svojimi aktivitami dokáže pomôcť pri získavaní financií na rehabilitáciu.

MUDr. Oľga Boldišová

ľudské práva

CESTAMI, NECESTAMI OD PACIENTA K OBČANOVÍ

Zmena je prirodzenou súčasťou existencie každého z nás. Človek sa niekoľkokrát v živote vedome rozhoduje pre zmenu. Zanecháva staré a otvára sa novému. My na Slatinke sme sa pred desiatimi rokmi rozhodli pre radikálnu zmenu, v rámci ktorej náš domov vykročil na cestu smerom od inštitúcie ku komunitným sociálnym službám. Bývalý režim, v ktorom sme prežili desiatky rokov, do nás zasial strach pred zmenami. Často sa bojíme vykročiť z kruhu, pretože to vykročenie býva krokom mimo komfortnej zóny, v ktorej sa cítime bezpečne. Čo nám teda pomáha? Dobrý plán. Jasná vízia, ktorá nás presahuje.

My na Slatinke sme sa rozhodli pre zmenu. A tak sa posledné roky meníme, sťahujeme, zvykáme si a zase sa sťahujeme a vybaľujeme a sťahujeme. Zmena, pre ktorú sme sa pri zatváraní inštitúcie rozhodli, však nie je len presťahovanie sa z jedného miesta na druhé. Je to zmena, ktorá v komunite vytvára priestor na začlenenie ľudí so zdravotným postihnutím do bežného prostredia vrátane zaistenia ich participácie v právnych vzťahoch v najširšom slova zmysle. V našom domove sa začali poskytovať služby deťom s mentálnym postihnutím v roku 1951. V tomto čase bolo mentálne postihnutie vnímané najmä ako diagnóza. Bol to dôvod na vyčlenenie takéhoto človeka z bežného sveta. Ľudia s mentálnym postihnutím nechodili do škôl, nechodili do zamestnania, nestretávali sme ich na uliciach. Boli to pacienti, ktorým štát našiel miesto v ústavoch na perifériách miest a obcí. V ponímaní takéhoto medicínskeho prístupu vyzeral život človeka s mentálnym postihnutím v nedávnej minulosti veľmi zjednodušené a v mnohých prípadoch sa celý od narodenia až po smrť odohrával v panoptiku – iracionálnom svete niekoľkých metrov štvorcových jednej inštitúcie, kde ani pri najlepšej vôli opatrovateľov nebolo možné naučiť klientov základným zručnostiam potrebným pre život v normálnom svete. Deti, ktoré sa dostali do ústavu, boli automaticky oslobodené od povinnej školskej dochádzky. Spoločnosť im zobrala všetky šance na normálny život. Bez základného vzdelania, možnosti učiť sa čítať, písať, orientovať sa v informáciách. Bez možnosti učiť sa pozorovaním toho, čo je normálne vo vzťahoch, v správani, v komunikácii. Po dovŕšení osemnástich rokov ústav automaticky

podával návrh na úplné pozbavenie spôsobilosti na právne úkony a v prevažnej väčšine prípadov sa stával opatrovníkom klientov. Kruh sa uzavrel, v bezpodnetnom prostredí, bez základných zručností a vedomostí, bez možnosti rozhodovať o sebe, o svojom živote sa z dieťaťa v osemnástich rokoch nestáva občan, ale doživotný klient Domova sociálnych služieb, len s veľmi malými možnosťami uniknúť z tohto bludného kruhu. Domov na Slatinke začal meniť svoje služby postupne od roku 2008, keď sa začalo sťahovanie z inštitúcie do malých zariadení rodinného typu. Tu to však neskončilo. Zmena prostredia a učenie sa sociálnym zručnostiam postupne začalo prinášať svoje ovocie. Bývalí klienti domova – ľudia s mentálnym znevýhodnením – začali preberať zodpovednosť za svoj život do vlastných rúk, začali snívať o tom, ako by ich život mal vyzeráť a za pomoci pracovníkov v zariadení spravili veľký krok k nezávislému životu s podporou. Sny niekoľkých z nich veľmi skoro prerástli aj múry malého podporovaného bývania. Našli si svojich priateľov, partnerov, svoj vlastný životný štýl a niektorí z nich aj túžbu ešte viac sa osamostatniť. A tak sme sa spolu s nimi pustili do ďalšieho levelu na ceste k nezávislému životu, a tým je spôsobilosť na právne úkony. Ako som už spomenula, klienti inštitúcií boli v minulosti automaticky pozbavení spôsobilosti na právne úkony, čo

sa ukázalo ako významná prekážka pri zaistení participácie človeka s mentálnym znevýhodnením vo všetkých vzťahoch, do ktorých sa po odchode z inštitúcie dostávali a zároveň ich tento inštitút diskriminoval a neumožňoval im užívať všetky práva, tak ako je to v živote človeka bežné. Na ilustráciu uvádzam niekoľko príkladov zo života.

Angelika

Angelika žila v inštitúcii od svojich štyroch rokov. Nechodila do školy, od povinnej školskej dochádzky ju z dôvodu mentálneho postihnutia oslobodili. V osemnástich rokoch ju úplne pozbavili spôsobilosti na právne úkony. Angelika sa z domova sa dostáva, keď má tridsaťsedem rokov. V tomto čase sa domov na Slatinke začína transformovať a Angelika patrí k prvým odvážlivcom, ktorí odchádzajú do Zariadenia podporovaného bývania. Po presťahovaní začína Angelika žiť v Lučenci. Poznáva ľudí v meste a spoznáva aj svojho súčasného partnera. V roku 2015 odchádza z pobytových služieb. S partnerom si prenajímajú jednoizbový byt, v ktorom Angelika žije s primeranou podporou terénnych sociálnych pracovníkov a samostatne zvláda väčšinu každodenných záležitostí a sníva o vlastnom bývaní. Angelika si ako občianka mesta Lučenec požiadala o pridelenie nájomného bytu. Tu však nastal problém,

ľudské práva

pretože Všeobecne záväzné nariadenie mesta definuje žiadateľa tak, že je ním osoba plne spôsobilá na právne úkony. V takomto zmysle Angelika nedosiahne na sociálne bývanie, dokým nebude plne spôsobilá.

Maťo

Maťo je pozbavený spôsobilosti na právne úkony od roku 2006 na základe návrhu pôvodného zariadenia, z ktorého prišiel do domova na Slatinku. Pri konaní o Maťových právach ho úplne ignorovali, nikto ho nevyslúchal, nebol mu doručený ani rozsudok. Maťo je mladý muž, ktorému sa napriek jeho mentálnemu znevýhodneniu podarilo vyštudovať. Študoval na špeciálnej základnej škole, po jej ukončení sa vyučil za kuchára. Ako mladý dospelý človek, ktorý nemal rodinu a skúsenosti so samostatným životom v bežnom svete, sa dostal do systému sociálnych služieb, kde ho pozbavili spôsobilosti na právne úkony. V súčasnosti žije s priateľkou Rózkou v prenajatom byte. Sníva o postupnom osamostatnení, spoločnom bývaní a živote so svojou priateľkou. Maťo sa chce s Rózkou oženiť. Zákon o rodine však znemožňuje osobám úplne pozbaveným spôsobilosti na právne úkony uzavrieť manželstvo.

Zoli

Zoli je pozbavený spôsobilosti na právne úkony od roku 1989. V súčasnosti žije v Zariadení podporovaného bývania, chodí do zamestnania, vo voľnom čase sa stretáva s priateľkou. Je veľmi samostatný. Otvorene nesúhlasí s názormi jedného regionálneho politika, ktorý vyhlasuje, že ľudia so zdravotným postihnutím ako je Zoli a jeho kamaráti by mali žiť v kaštieľoch a za ich múrmi. Zoli by chcel svoj názor vyjadriť v najbližších voľbách. Problémom je v tomto prípade to, že zákon neumožňuje Zolimu voliť, pretože úplné pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je prekážkou výkonu volebného práva. Politik, ktorého nemusí zaujímať Zoliho hlas, sa ani nemusí starať o Zoliho názor.

V roku 2016 sme na Slatinke spolu s našimi klientmi podali päť návrhov na vrátenie spôsobilosti na právne úkony. Medzi nimi je aj Angelika, Maťo a Zoli. Spolu sme prešli dlhou cestou dokazovania, vyšetrovania spôsobilosti znalcami – psychiatrami, máme za sebou vyslúchania na súde a a už aj prvé pozitívne výsledky. Ľudí, ktorým súd čiastočne vrátil spôsobilosť na právne úkony, a ktorým sa podarilo prejsť dlhú cestu od klienta inštitúcie k občanovi.

**Mgr. Denisa Nincová, riaditeľka DSS Slatinka
a spoluautor JUDr. Maroš Matiaško LL.M.**

Gratulujeme združeniu ZPMP Plešivec,

ktoré bolo v súťaži SRDCE PRE GEMER slávnostne ocenené za svoju prácu 1. miestom.

Predsedníčka ZPMP Plešivec Marika Gondová sa s vďačnosťou delí s nami o svoje dojmy:

V najväčšom závode SCA Hygiene products Slovakia, s. r. o., so sídlom Gemerská Hôrka sa tento rok okrem poskytovania svojich výrobkov združeniam rozhodli vyhlásiť súťaž SRDCE PRE GEMER. Podmienky zhrnuté v projekte a následné overenie fotodokumentáciou jednotlivých akcií a celej činnosti pozorne sledovala trojčlenná komisia zo spomenutého závodu. Naše združenie sa do tejto súťaže zapojilo. Vypracovali sme si projekt v kategórii 1a – sociálna oblasť/lepší život. Gala večer s vyhlásením výsledkov sa konal 13. 10. 2016. Bol to pre nás nezabudnuteľný zážitok. Práca nášho združenia bola ocenená 1. miestom. Srdce nám bude pripomínať postupné krôčiky v združení. Je to v poradi už tretie ocenenie, ale som presvedčená, že slovo ĎAKUJEM patrí všetkým, ktorí nám ukázali, ako treba s ľuďmi s postihnutím pracovať, povedali povzbudivé slová, keď sme už akosi ani nechceli kráčať touto cestou. V neposlednom rade však slová vďaky a úcty patria rodičom, ktorí prichádzajú na akcie, priložia ruku k dielu. Veľké ďakujem patrí aj kolegyniam a známym, ktorí nám poskytujú 2 % z dane, a tak sú naše akcie nielen veselé, ale aj bohaté na balíčky. A čo si ako predsedníčka mám želať? Aby tá pohoda a porozumenie na akciách medzi dôchodcami, či žiakmi ZŠ v Plešivci nám vydržala ešte veľa rokov a akcie boli také úspešné ako doteraz. Ešte raz veľká vďaka.

Zaspomínajme si s pani Gondovou z archívu združenia:

Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím Plešivec vzniklo v auguste v roku 1994. Ako predsedníčka združenia ZPMP Plešivec som bola členkou v Bratislave a videla som úspechy detí s postihnutím, pokroky, ktoré sa spoločnými silami v združení dosahovali. Rok 1994 bol prelomový, založili sme združenie v Plešivci. Veľa sme sa mohli učiť od iných združení na Slovensku, odovzdávali nám skúsenosti, radili ako usporadúvať aktivity vo voľnom čase, a ako čo najviac sa dá zapojiť do spoločenského života.

Gemer je kraj veľmi bohatý na krásy prírody, ale je tu málo pracovných príležitostí. A je tu aj malá príležitosť získať sponzorov. Boli sme však presvedčení, že naša práca s ľuďmi s postihnutím dokáže osloviť inštitúcie, OÚ jednotlivých miest a obcí, získať priateľov v ZŠ, ale aj priateľov z radov dôchodcov. Náš sen sa stal skutočnosťou. V združení sú rodiny, ktoré ani na okamih neváhali si ponechať deti s postihnutím v rodinnom kruhu. Rodina, ktorá sa rozhodne ponechať si dieťa s postihnutím vo svojom kruhu, si zaslúži obdiv a úctu. Ako predsedníčka som presvedčená, že aj vďaka združeniu rodičia získavajú nádej, že ich dieťa sa bude zlepšovať pri každodenných úkonoch. Získavajú veľkú dávku odvahy navštíviť so svojím dieťaťom nielen obchod, ale absolvovať prechádzku či radostne prežívať spoločenské akcie, kultúrne podujatia, víkendové pobyty a spoločne si vychutnať miesta pobytov pri mori.

Život s dieťaťom s postihnutím je náročný na čas, vyžaduje veľkú dávku trpezlivosti a odriekania, ale je krásny. Naše združenie je pre rodičov nápomocné. Mottom združenia je, *nenechajte nás žiť vedľa vás, ale dovoľte nám žiť s vami.* Združenie sa môže pochváliť množstvom akcií, kultúrnych, športových, rekreačných. Spoločnými akciami pomáhame získať pocit rodinného šťastia a zároveň prípravou na akcie a programom prenášame určitú zodpovednosť a začlenenie do spoločenského života. V tomto roku sme získali aj ocenenie cenu starostu obce Plešivec, ktorú predseda prevzal na oslavách dní obce Plešivec. Antoine de Saint-Exupéry povedal: „Dobré vidíme iba srdcom, to hlavné je očiam neviditeľné.“ Rodičia po celý život svoje deti vnímajú nie očami, ale srdcom plným lásky. Dokázali sa odosobniť od zdravotného postihnutia svojich detí, dokázali vstúpiť túto úctu a zodpovednosť vo svojich rodinách a preniesť ju aj medzi kamarátov. Spoločne žijú svoj život a obetavo sa zriekajú svojich snov, len aby ich deti nepociťovali nepriazeň svojho zdravotného stavu.

Marika Gondová

Zamyslenie

Mnoho sa už povedalo o integrácii a o zaradení ľudí s mentálnym postihnutím do zvyčajného diania v humánnej spoločnosti.

To, čo má byť vlastne v zmysle ľudskosti úplne prirodzenou vecou, je neustále v centre pozornosti občianskeho združenia ZPMP v SR. V našej krajine boli v minulosti tieto práva zatlačené za brány ústavov. A zlé návyky sa vykoreňujú ťažko. Preto aj dnes neustále chodíme medzi verejnosť, rozprávame, píšeme o prirodzených životných podmienkach pre všetkých ľudí.

Jednou z foriem integrácie sú pobyty rodín s dieťaťom s mentálnym postihnutím alebo pobyty sebaobhajcov, samotných dospelých ľudí s mentálnym postihnutím v sprievode dobrovoľníkov – asistentov, v rekreačných zariadeniach na Slovensku.

Po mnohých rokoch pobytov je to pre členov nášho združenia už prirodzená vec. A aj naše združenie už má svoje meno. Na poslednom pobyte sebaobhajcov ZPMP v SR som si však uvedomila novú vec. Dospelí ľudia s mentálnym postihnutím sú ľuďmi z dobrých rodín. Keby ich neprijali v rodine, neboli by medzi nami.

Zo svojich domovov si priniesli mnohé príkladné vlastnosti. Nie je medzi nimi zákernosť, opovrhovanie, neprajnosť. Títo ľudia s nádhernými vlastnosťami rozdávať okolo seba priateľstvo, úsmev, dobroprajnosť, veselosť, spokojnosť, vďačnosť. Vedia dodržať pravidlá. Títo ľudia okrem integrácie chodia reprezentovať naše občianske združenie. V akom svetle sa ukážu na verejnosti, také meno mu robia. A robia mu naozaj dobré meno!

Rekondično-rehabilitačným pobytom sa podľa mňa môže dať aj doplnujúce pomenovanie: reprezentačné pobyty členov nášho združenia. Reprezentujú nás dobrí ľudia. Je dobré povedať aj to, že si môžem z nich brať príklad. Ja, čo sa v porovnaní s nimi teším plnému zdraviu. Moja zodpovednosť je v mojich rukách. Užívam ju naozaj vždy správne?

Mgr. Katarína Lasabová

sociálne služby

GAUDEAMUS – zariadenie komunitnej rehabilitácie

Naše zariadenie má dlhoročné skúsenosti s poskytovaním sociálnych služieb pre občanov s telesným aj mentálnym znevýhodnením takmer vo všetkých vekových kategóriách. Mnohí z našich klientov sú dlhodobo v inštitucionálnej starostlivosti a nepoznajú možnosti samostatne existovať v prirodzenom prostredí a samostatne sa rozhodovať. Chýba im často schopnosť rozhodovať sa, pozitívne reagovať na zmenu, ktorá prichádza, chýba im nezávislosť, samostatnosť. Milujú stereotypy a bežné rutiny, ktoré tvoria ich pocit bezpečia, domov. Veľmi dobrým a aktuálnym príkladom toho, že máme konkrétne výsledky s mladými dospelými, je úspech našich bývalých klientov na paralympiáde v Brazílii, kde získali pre Slovensko zlatú medailu. Za týmto úspechom je samozrejme poctivá práca celého tímu zamestnancov GAUDEAMUS-ZKR, ktorí vedia správne nastavenou sociálnou prácou ľudí so špeciálnymi potrebami motivovať aj k takýmto mimoriadnym výkonom. Spoločne sa teda tešíme z výraznej zmeny kvality života aj človeka s ťažkým zdravotným znevýhodnením. Podotýkame, že za týmto úspechom sa skrýva takmer 20 rokov spoločného úsilia všetkých zainteresovaných v podpornom tíme klienta. Každý z našich klientov má prideleného kľúčového pracovníka, ktorý vytvára svojmu klientovi individuálny plán. Súčasťou individuálneho plánu je denný program klienta, ktorý je vytvorený v spolupráci s mikrotímom (sociálny pracovník, kľúčový pracovník, liečebný pedagóg, špeciálny pedagóg, psychológ, zdravotná sestra, rodič). Naši klienti sú plne alebo aj čiastočne odkázaní na poskytovanie sociálnej starostlivosti. Spoločným cieľom je uľahčiť ľuďom so znevýhodnením ich plnohodnotné zapojenie sa do spoločnosti. Viedeme ich k samostatnosti a snažíme sa im umožniť čo najplnohodnotnejšiu účasť na spoločenskom živote.

Vzhľadom na ochranu osobných údajov budeme uvádzať fiktívnu osobu, prostredníctvom ktorej vám priblížime **konkrétny týždenný program klienta**. Volajme ho klient D. Klient má získané mentálne postihnutie, vek 20 rokov, v našom zariadení mu poskytujeme celoročnú pobytovú formu sociálnej služby. Bol prijatý v roku 2014. **Mikrotím klienta tvorí** sociálny pracovník – kľúčový pracovník, špeciálny pedagóg, fyzioterapeut, psychológ,

sociálne služby

liečebný pedagóg, rodič – matka, zdravotný pracovník. Mikrotím klienta sa stretáva pravidelne 3 x do roka, čiže vždy pred hodnotiacou správou o posune, problémoch, pozitívach a negatívach stanovených cieľov, na ktorých klient pracuje s jednotlivými odbornými zamestnancami. Hodnotiaca správa je súčasťou individuálneho plánovania. V prípade problémov, resp. problémových situácií sa môže stretnutie dohodnúť i mimo plánovaných stretnutí. V rámci týchto stretnutí je vždy prítomná aj matka, ktorá je zároveň aj opatrovníkom klienta. Kľúčový pracovník je v kontakte s matkou. Raz za dva týždne odchádza domov k matke do prirodzeného prostredia. Hlavným cieľom pre klienta je podpora k samostatnosti, ktorá mu zvýši kvalitu života. V rámci čiastkového cieľa vykonávame činnosti, ktoré klient dokáže. Určíme si poradie dôležitých a menej dôležitých a určíme časový priestor.

Napríklad:

- **Domáce práce** – upratanie bielizne, žehlenie, určenie kedy je odev znečistený, postielanie postele
- **Hygiena** – ranná hygiena, večerná hygiena, holenie
- **Varenie** – umývanie riadu, určenie množstva čistiacieho prostriedku, aké množstvo surovín sa použije pri varení, aké množstvo jedla uvariť, postup pri varení, skladovanie potravín
- **Finančné hospodárenie** – vedenie si finančného denníka a obáľkového systému, odkladanie bločkov, pochopenie a význam bločkov, kontrola financií, správne hospodárenie, rozdelenie financií na mesiac, plánovanie v nakupovaní atď.
- **Zručnosti** – výber šiat, organizovanie voľného času, zotrvávanie v písanej gramotnosti, počítačovej gramotnosti, riešenie konfliktov
- **Nakupovanie** – nákup potravín, orientovanie sa v priestore, určenie kde sa nachádzajú jednotlivé potraviny – regály, práca a komunikácia s predavačom, samoobslužnou pokladnicou

Klient D navštevuje individuálne a pravidelne *sociálneho pracovníka*. Stretnutia prebiehajú 3x do týždňa. Pondelky sú venované programu sociálnej rehabilitácie, ktorá je zameraná na nácviky v oblasti priestorovej orientácie. Konkrétne mapovanie okolia, presun MHD, kúpa lístka, nákupné centrum, orientovanie sa v tovaroch a službách. Stredy sú zamerané na nácviky v oblasti vedenia finančného denníka, pochopenie obáľkového systému, zaznamenávanie, počítanie, práca s kalkulačkou, pochopenie a rozdelenie financií na dôležité nákupy a menej dôležité... Financie vydeľuje klientovi matka, s ktorou to pravidelne prechádzame a vyhodnocujeme.

Každý piatok poskytujeme sociálne poradenstvo, kde prechádzame jednotlivými problémami, využívame motivačné rozhovory, tréning pamäti, odbúravanie napätia, podporujeme k sebaobhajovaniu.

Stretnutia s *psychológom* prebiehajú 2x do týždňa.

Ide o podporu sebaovládania a sebakontroly, riešenie frustračnej tolerancie a emočného stresu. Dbá sa na nácviky udržania pozitívneho myslenia, ovládanie sa v prejedaní sa.

Stretnutia s *liečebným pedagógom* – sedenia prebiehajú 1x do týždňa v rámci individuálnych sedení, zamerané sú na nácviky v oblasti jemnej motoriky, dodržiavanie pracovných pravidiel.

Špeciálny pedagóg zastrešuje skupinovú prácu s klientom, vedie prácu v skupine, tímovú spoluprácu.

Fyzioterapeut – dvakrát týždenne je klientovi D poskytovaná rehabilitácia so zameraním na zlepšenie fyzickej kondície. Ako doplnkovú službu mu ponúkame aj možnosť hydroterapie v našom Komplexnom centre hydroterapie, ktoré disponuje dvoma 25-metrovými bazénmi (3- a 6-dráhovým) a malým podnetovým, s teplejšou vodou.

Viac informácií nájdete na www.mokrohajska.sk

PhDr. Štefan Tvarožek, riaditeľ

krátené

Labor socialis

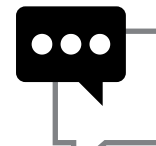
Pod týmto názvom sa skrýva zaujímavá konferencia, ktorá sa konala 21. septembra 2016 v priestoroch FSVaZ UKF v Nitre. Témou konferencie bola sociálna práca v meniaci sa Európe v 21. storočí. A príspevkov bolo veľa, stretli sa akademici, teoretici i praktici. Na konferencii sme boli aj my za ZPMP v SR. Z prednášok bude k dispozícii zborník, ktorý vyjde na CD. Informácie o prezentujúcich možno nájsť: <http://konferencie.ukf.sk/index.php/labsoc/labsoc2016>

Výtvarný salón

Otvoril svoje brány 9. septembra v Ponitrianskom múzeu v Nitre a skončil sa 30. septembra. Aj touto cestou ešte raz srdečne gratulujeme výhercom a tešíme sa z ich úspechu. Ďakujeme všetkým, ktorí sa do súťaže zapojili a poslali svoje práce. Opäť sme videli krásne diela a zažili milé a príjemné pocity. Veľká vďaka patrí porote, a najmä manželom Števkovcom a ich tímom, prácu zvládli na jednotku. Ešte raz sa môžete pokochať vo farebnej prílohe a o rok dovidenia v Trenčíne.

Petičný výbor vyšetroval

Členovia Petičného výboru Európskeho parlamentu (ďalej PETI) pricestovali na Slovensko, aby získali informácie o využívaní európskych štrukturálnych a investičných fondov, ktoré majú uľahčiť prechod od ústavnej starostlivosti o ľudí so zdravotným postihnutím k životu v komunite (proces deinštitucionalizácie). Tematická sekcia pre občianske práva a ústavné veci si objednala hĺbkovú analýzu. Z nej vyplynuli určité skutočnosti. *V súčasnosti žije na Slovensku v celoročných zariadeniach takmer 40-tisíc osôb. Proces deinštitucionalizácie sa síce začal, ale je veľmi pomalý. V minulosti sa investovalo do ústavnej starostlivosti a veľmi málo sa rozvíjali alternatívne riešenia založené na živote v komunite. V tomto programovacom období (2014 – 2020) je potrebné, aby sa kľúčoví aktéri začali vážne zaoberať deinštitucionalizáciou.*

správy z centrál

Treba zlepšiť koordináciu činností zameraných na podporu života v komunite.

22. – 23. septembra sa uskutočnili stretnutia PETI so zástupcami kompetentných orgánov, komisárkou pre osoby so zdravotným postihnutím a viacerými MVO, navštívili aj zariadenia sociálnych služieb. Členovia PETI sa stretli aj so zástupcami našej organizácie (Mišová, Horanič). Diskutovalo sa o vážnych otázkach, všetci sme sa zhodli na potrebe urýchlenia celého procesu.

Monitorovací výbor IROP schvaľoval hodnotiace aj posudzovacie kritériá pre výber projektov

Integrovaný regionálny operačný program (IROP) je programový dokument SR pre programové obdobie 2014 – 2020. Jeho globálnym cieľom prispieť k zlepšeniu kvality života a zabezpečiť udržateľné poskytovanie verejných služieb s dosahom na vyvážený a udržateľný územný rozvoj, hospodársku, územnú a sociálnu súdržnosť regiónov, miest a obcí.

Hlavnou úlohou výboru je monitorovanie vykonávania IROP a pokrok dosiahnutý pri plnení jeho cieľov. Členmi monitorovacieho výboru sú za MVO Bušová, Mišová a Lešinský, nominovaní komorou Rady vlády pre MVO. 23. septembra sa konalo v poradí štvrté zasadnutie, na ktorom boli schválené hodnotiace aj posudzovacie kritériá pre výber projektov. Jedným zo špecifických cieľov, kam budú v najbližšom období plynúť investície, je **podporenie prechodu poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporenie rozvoja služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov na komunitnej úrovni.**

IROP bude investične podporovať vytváranie vhodných priestorových podmienok (vhodného fyzického prostredia) na poskytovanie sociálnych služieb a zabezpečovanie výkonu SPOaSK v zariadeniach, ktoré sú v súlade so zásadami starostlivosti na komunitnej báze, t. j. v prirodzenom sociálnom prostredí alebo v prirodzených spoločenstvách organizačne a kultúrne čo najviac podobných bežnej rodine.

správy z centrály

Požičiam ti môj vozík

Koncom septembra sme podporili dôležitú akciu Organizácie muskulárnych dystrofikov. Už dlhšie upozorňujú na neriešený problém bezbariérových úprav v bratislavských uliciach.

Pretože dlhodobo na odstránení bariér samospráva systémovo nepracuje, rozhodli sa o bariérach v Bratislave hovoriť nahlas.

Na Špitálskej ulici sa 29. septembra na zastávke električiek Mariánska (oproti Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny) uskutočnila ukážka toho, aké náročné je dostať sa z ostrovčeka električiek a pokračovať ďalej do mesta, do nemocnice, na návštevu – prosto zísť z obrubníka a pokračovať za svojim cieľom. Pozvanie dostali mnohí poslanci. A prišlo aj na prísluby. Chceme veriť, že bratislavskí mocipáni na ne nezabudnú a že naozaj fyzické bariéry odstránia. Aj my budeme sledovať, ako sa situácia vyvíja. A ako ste na tom vo vašom meste či obci? Napíšte nám.

Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím zasadal

O činnosti výboru pravidelne informujeme. Zasadnutie 30. septembra malo zaujímavý a pestrý program. Diskutovalo sa o navrhovaných zmenách štatútu, ktorý by sa mal upraviť do konca roka, a následne začiatkom roka 2017 prebehnú volebné zhromaždenia organizácií za jednotlivé druhy zdravotného postihnutia. Výbor priebežne sleduje a vyhodnocuje plnenie **Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím**. V súčasnosti je pripravená jeho aktualizácia a zapracovali

sa aj úlohy a opatrenia, ktoré vyplynuli z vyhodnotenia Východiskovej správy k Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím. <http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=23180> Zástupcovia ministerstva informovali o návrhu novely zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o návrhu opatrenia MPSVR SR, ktorým sa ustanovuje zoznam pomôcok a maximálne zohľadňované sumy z ceny pomôcok.

Medzinárodný projekt RESPID

ZPMP v SR sa zapojilo do medzinárodného projektu cez Erasmus spolu s organizáciami z Českej republiky, Poľska a Talianska. Projekt bude trvať 14 mesiacov (od 1. 9. 2016 do 31. 10. 2017) a má názov *Preskúmanie účinnej podpory na posilnenie autonómie osôb s mentálnym postihnutím* (Review of effective support to strengthen the autonomy of people with intellectual disability, v skratke RESPID). Cieľom tohto projektu je zbieranie účinných metód, ako podporiť dospelých ľudí s mentálnym postihnutím pri dosahovaní samostatnosti. Ďalším cieľom je vytvorenie spolupráce a vymieňanie si skúseností zúčastnených krajín v oblasti podporovaného zamestnávania, podporovaného bývania, spolupráca s rodičmi (hľadanie riešení čo bude s ľuďmi s MP po ich smrti), rodičovstvo ľudí s MP, voľný čas a sociálne kontakty. Tieto ciele sa budú naplňovať prostredníctvom medzinárodných stretnutí, ktoré budú prebiehať postupne vo všetkých krajinách. Projekt RESPID organizuje Poľsko a bude aj prvou hosťujúcou krajinou.

Cesta do Prahy

16. septembra sme sa vydali na cestu do Prahy, kde sa konali workshopy sebaobhajcov na tému *Sebaobhajovanie a rodina*. Workshopy boli zorganizované pod taktovkou českých kolegov zo SPMP ČR, v spolupráci s ďalšími krajinami V4 – Slovenskom, Poľskom a Maďarskom. Toto všetko vďaka podpore Medzinárodného Vyšehradského fondu (International Visegrad Fund) projektu *Ideme na to!* (Let's do it!). Za ZPMP v SR svoju prezentáciu na tému *Môj partnerský život* predniesli Richard Drahovský, Tereza Rachelová a Ján Procházka. Podujatie v Prahe sa im veľmi páčilo – pozitívne vnímali hlavne možnosť vypočúť si skúsenosti sebaobhajcov z rôznych krajín, ktorí mali pripravené workshopy na tému *Ideálny partner* a *Ako rodičia podporujú/nepodporujú sebaobhajcov v túžbe žiť samostatnejší život*. Podobné podujatia by radi navštívili aj v budúcnosti.

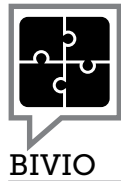
List do neba

Milý Števkó,

píšem ti tento list, lebo iba pred pár dňami si odišiel a veľmi mi chýbaš. Často na teba myslím. Na naše spoločné stretnutia, kde si vždy sršal humorom, na rozhovory o tvojej mačke, ktorá je veľká šikovnica. Ale aj na rozhovory o tvojej rodine, o maminke, o radoostiach i strachu. Spomínam si, keď som ťa videla prvý raz. Bolo to v roku 1989, a ty si bol v telke, aj s mamou. Pozerala som na veľkého dospeláka, ktorý mal vtedy tridsať rokov. Bola to reportáž o vašej rodine, mama rozprávala o Tebe, o združení, ktorého bola zakladateľkou. A ty si vtedy umýval a utieral riad. Pozerala som ako puk. Doma som mala malého osemročného Maťka a nevedela som, aká bude budúcnosť ani čo môžeme očakávať. A ty si sa zjavil ako také svetlo v mojom živote, ty si mi vliat nádej na to, že aj ľudia s Downovým syndrómom sa dokážu veľa vecí naučiť. Keď som spoznala tvoju mamu, hneď som mala veľký vzor. Netreba sa vzdávať, ale naopak, ísť dopredu. Števkó, ty si toho toľko dokázal! Spomínam si na môj obdiv, keď som zistila, že hráš na xylofón a harmoniku, aký si bol šikovný. A pamätáš na tie medaily zo špeciálnych olympiád? Skvelý plavec! To, že si sa dostal až do Hongkongu na abilympiádu bola tvoja šikovnosť pri varení. Pamätám si na teba ako na veľkého tanečníka. Vidieť súbor Javorček v akcii bol obrovský emocionálny zážitok a ja som rada, že si mohol precestovať kus sveta. S láskou si spomínam na tie tance, ktorými ste otvárali Deň krivých zrkadiel. Všetko raz končí a skončil aj Javorček. Ale tancovať si neprestal, lebo tvoja šikovná a iniciatívna mama sa dohodla s p. Mičunkom a začali sa kurzy spoločenského tanca. To bola paráda! Venčeky, bály, potešenie. Pamätáš Števkó, ako sme si vždy spolu zatancovali? Život je už taký, že prináša aj to zlé. Choroby spôsobili to, že si musel postupne zo svojich aktivít upustiť. Števkó môj milý, chcem veriť tomu, že tam hore v nebi rozdávaš radosť, a že sa teraz na nás smeješ a hovoríš: Ivetka, Ivetka, čo to píšeš... Keď niekto blízky odíde, hovorí sa: nikdy na teba nezabudneme. A to ti sľubujem. A neboj sa Števkó, dáme pozor na tvoju mamičku. Vieš, má to teraz veľmi ťažké, tvoja sivá holubička a pivoňka. A prosím ťa, pozdravuj tam hore našich spoločných kamarátov.

*Mám ťa rada Števkó!
Tvoja kamarátka Iveta Mišová*

S hlbokým zármutkom v srdci oznamujeme, že 26. 11. 2016 nás navždy opustil vo veku 57 rokov náš kamarát Štefan Samaš, syn Elenky Kopalovej. Česť jeho pamiatke!

BIVIO

O projekte BIVIO informujeme Vás, našich čitateľov, viac ako dva roky. Medzitým sa udialo niekoľko dôležitých zmien.

Ako ten čas beží... V roku 2014 sme sa zaoberali najmä hľadaním vhodnej nehnuteľnosti, boli to hodiny a hodiny stretnutí, rokovaní, obhliadok objektov. V tom istom roku podporila **Nadácia Eset** projekt BIVIO sumou 7 500 €, vďaka čomu sme mohli začať pracovať na **príprave a tvorbe vzdelávacích programov** a zakúpiť časť stavebného materiálu. Obrovskú radosť nám urobili aj v novembri 2016, keď nám odsúhlasili na rekonštrukciu 2 000 €. Ďakujeme úctivo!

Prišiel rok 2015 a ďalším dôležitým míľnikom bolo **zakúpenie nehnuteľnosti v Bratislave-Rači**. Potom nasledovala tvorba architektonického projektu a práce súvisiace so žiadosťou o vydanie **stavebného povolenia**, keďže je potrebná rekonštrukcia budov. K stavebnému projektu sme museli dodať ďalších viac ako tridsať malých projektov a vyjadrení od rôznych odborníkov (pamiatkari, statici, energetici, vodárne, telekomunikácie a ďalší a ďalší). Bol to celkom náročný proces a keď sme v ruke držali rozhodnutie o povolení stavby, boli sme naozaj radi.

Nasledujúcim míľnikom bol začiatkom tohto roka výber dodávateľa stavby. Vypísali sme verejnú obchodnú súťaž, záujem prejavilo deväť firiem, z toho päť zaslalo súťažné podklady. Výber nebol jednoduchý, lebo finančná náročnosť rekonštrukcie presahovala náš rozpočet. Začali sme intenzívnu kampaň, aby sme získali peniaze na dofinancovanie rekonštrukcie, a v nej pokračujeme stále. **Rekonštrukčné práce** majú byť ukončené v budúcom roku a aj prví klienti by mali nastúpiť v roku 2017. Stretli sme sa však aj s veľkými problémami a ťažkosťami a museli sme vymeniť dodávateľa stavby, čím sa nám posunie otvorenie centra cca o pol roka. Teraz už je všetko ako má byť a pracujeme o dušu ďalej.

Paralelne popri stavebných prácach sme realizovali **stretnutia s riaditeľmi praktických škôl** v Bratislave, Senci a Malackách, oboznamovali sme ich s našim zámerom. Budúci absolventi týchto škôl sa budú pripravovať na svoje zamestnanie v centre BIVIO na pozície chyzná, pomocný kuchár, čašník, práce v práčovni.

Veľa času a energie venujeme **fundraisingu**, hľadaniu financií. S prosbou o pomoc sme sa obrátili na mnohé inštitúcie, nadácie, firmy, organizácie. Nie vždy s úspechom, na trhu je veľa neziskových organizácií a rôzne skupiny potrebujú finančnú aj nefinančnú pomoc. Nápadmi a radami prispeli viaceré osobnosti. Ďakujeme za podporu vo výške 10 000 € **premiérovi Robertovi Ficovi**. Prostriedky budú použité na dofinancovanie nákupu technologického zariadenia práčovne. Ďakujeme za podporu vo výške 5 000 € **Bratislavskému samosprávnemu kraju**. Osobitne ďakujeme podpredsedníčke Gabriele Némethovej za jej ústretovosť a láskavosť. Prostriedky budú použité na dofinancovanie nákupu technologického zariadenia práčovne a kuchyne. Veľmi pekne ďakujeme **Nadácii Orange**, ktorá prispela sumou 10 000 € na rekonštrukciu. Veľmi pekne ďakujeme **Nadácii Ta3**, ktorá nám prispela sumou 2 500 €. Ďakujeme **Betánii Senec** za príspevok sumou 200 € na rekonštrukciu. Veľmi ďakujeme za podporu **Nadácii Emílie a Michala Kováčovcov**, ktorá prispela na rekonštrukciu sumou 200 €. Ceníme si to a ďakujeme.

Veľmi nás potešilo, keď sa reklamná agentúra **Istropolitana Ogilvy** rozhodla, že nám pomôže s kampaňou BIVIO. Výsledkom spolupráce bol vznik videa, ktorým chceme povedať, že ľudia s mentálnym postihnutím sa vedú naučiť pracovať a keď niekto finančne prispieje, pomôže tým tento cieľ naplniť. Prostredníctvom facebooku videlo

video 199 000 osôb. Potom nasledovalo trochu sklamanie, lebo peniaze neprichádzali. Rozhodli sme sa pre ďalšie kroky. Istropolitana Ogilvy zorganizovala v spolupráci s **VÚB, a. s., v priestoroch na Mlynských Nivách 12. 10.** zbierku na centrum BIVIO, ktorú v rámci svojej pojazdnej kaviarne zastrešil **Pán Kráľíček**. Výťažok bol 1 162,16. Všetkým, ktorí sa do akcie zapojili, a zamestnancom banky, ktorí prispeli, patrí naša veľká vďaka! Ďalšou akciou, ktorá sa udeje po uzávierke časopisu, je Vianočné trhovisko v objekte Slovnaft, a. s., Bratislava, kde výťažok z predaja punču bude použitý na rekonštrukciu Bivio. Ďakujeme veľmi a s pokorou, milá Istropolitana a všetci zapojení! Ďalšou dobrou dušou, ktorá pomohla, bola europoslankyňa **Jana Žitňanská** a tím jej spolupracovníkov. Pre podporu centra BIVIO zorganizovala pub quiz v Bratislave a v Bruseli. Vyzbieralo sa 1 170 €. Veľká vďaka! Ďakujeme Vám!

Ďakujeme všetkým ľuďom dobrej vôle, ktorí prispeli cez verejnú finančnú zbierku alebo cez portál darujme.sk. Ku dňu uzávierky časopisu prispeli spolu sumou 7 564,52 €.

Z toho anonymní darcovia sumou 3 477,89 a ostatné osoby sumou 4 086,63.

Uvádzame ich v abecednom poradí: Andrášiková Anna, Badíková Anna, Bartáková Jana, Belej Michal, Blahutová Jana, Bodnárová Petra, Bubnáš Juraj, Bugár Béla, Cenká Radoslava, Csorgay Tibor, Čechová Zuzana, Červenkova Andrea, Debrecényiová Kristína, Dobrucká Katarína, Dobrucká Zuzana, Dobrucký Pavol, Dobšovičová Černáková Jana, Dragúňová Eva, Džubínová Tatiana, Fabian Dušan, Fajnorová Jarmila, Fodorová Ester, Fulmex Alexej, Granec Marián, Hermelová Alžbeta, Hlavatá Mária, Horčíčiak Michal, Horvátová Iva, Hosmajová Katarína, Hostová Ivana, Hubertová Zuzana, Hurajová Lucia, Chmelová Zuzana, Jarkovský Šimon, Jarolíňová Martina, Ježík Ivan, Kajan Ivan, Kentoš Michal, Kipikašová Zlatica, Kiss, Kliment Ondrej, Köböl Tibor, Kolláriková Zuzana, Kopačková Magdaléna, Krupa Ján, Kubicová Zuzana, Kulifaj Peter, Kuzmová Katarína, Kvokačka Lukáš, Lasab Štefan, Lowinski Jana, Macsovszky, Macháľková Barbora, Machová Rozália, Mišo Miroslav, Mišo Miroslav jr., Mišová Iveta, Mlynarčíková Mária, Mojto Igor, Molčan Tomáš, Neslušánová Katarína, Novák Vladimír, Nováková Stefi, Olejárová Alexandra, Ottisová Dagmar, Paholík Roman, Pauličková Katarína, Petrik Simona, Pitoňáková Nataša, Ráchelová Eva, Rajecká Natália, Rendoš Martin, Repková Kvetka, Roblová Libuša, Schwanzerová Karin, Stankovianská Lucia, Stašiniak Peter, Stašiniaková Andrea, Stopková Gabriela, Suchá Marcela, Šuster Martin, Szaboová Jozefína, Šarudiová Adriana, Ševce Martin, Škodová Elena, Števkó Anton, Talapková Lucia, Tisová Petra, Turociová Andrea, Uhrin Marcel, Varga Jozef, Velčeková Denisa, Veselý Vladimír, Vladár Emil, Vlčáková Iveta, Vosatko Lukáš, Vršanská Kristína, Vyberal Ladislav, Vyberalová Ľubica, Woleková Helena, zamestnanci Spojenej školy Švabinského 7 Bratislava, zamestnanci VÚB, a. s., Bratislava centrála.

Spracovala: PhDr. Iveta Mišová

ďakujeme

Stalo sa už dobrým zvykom, že na tomto mieste vždy na konci roka spomíname na našich spolupracovníkov, partnerov, firmy i ľudí, bez ktorých by sme nemohli urobiť veľa zaujímavej práce. Nebudeme výnimkou ani tento rok. Ďakujeme Vám všetkým za spoluprácu a pomoc pri realizácii našich aktivít.

Za spoluprácu ďakujeme našim členským organizáciám, štátnym orgánom a inštitúciám, samosprávnym orgánom, domovom sociálnych služieb, špeciálnym základným školám, odborným poradniam. Ďakujeme fyzickým i právnickým osobám, ktoré materiálne a finančne prispeli na realizáciu aktivít, ďakujeme médiám za propagáciu. Ďakujeme mnohým jednotlivcom, ktorí sa svojou angažovanosťou zaslúžili o zlepšenie života ľudí s mentálnym postihnutím a ich rodín. Boli to rôzni odborníci, experti, poslanci, dobrovoľníci, zamestnanci Republikovej centrály ZPMP v SR, brigádnicí, členovia redakčných rád i miestnych združení. Ďakujeme aj všetkým priaznivcom, ktorí nám v roku 2016 venovali 2 % zo svojich daní.

ĎAKUJEME!

Kto konkrétne nám pomáhal, spolupracoval?

Jana Žitňanská a jej spolupracovníci, Gabriela Németh, Andrea Cocherová, Zuzana Lampartová, Ivan Ježík, Ján Ostrovský, Anna Reháková, Dušan Fabian, Elena Kopalová, Mária Šustrová, Ľudmila Lukačková, Eva Števková, Ivan Hampl, Michal Izakovič, Vladimír Smaženka, Andrej Hlavatý, David Gajan, Petra Kiššová, Ivona Jonášová, Silvia Orosová, Elena Škodová, Martina Veseková, Monika Vlhová, Veronika Trečková, Monika Opálová, Dominika Mihálová, Lenka Kramolišová, Edita Ofčarovičová, Ľubica Vyberalová, Magda Papáňková, Martina Jarolíňová, Maroš Matiaško, Viera Záhorcová, Miroslav Mišo, Miroslav Mišo jr., Patrícia Garajová Jarabková, Richard Drahovský, Stefi Nováková, Zuzana Homolová, Zuzana Chmelová, Zuzana Stavrovská, Peter Demek, Lucia Kutláková, Iveta Hlavenková, Katarína Kuzmová, Janka Langová, Ján Procházka, Joja Procházková, Vladimíra Redenkovičová, Eva Hrubá, Jozef Ďurica, Mária Csontosová, Tereza Rachelová, Miroslav Rendoš, Milan Horanič, Martin Horanič, Radúz Varchola a ďalší skvelí ľudia, ktorých sme už spomínali v minulom čísle.

DONORI, PARTNERI, FIRMY

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvo kultúry SR, Úrad Vlády SR, Ministerstvo spravodlivosti SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo zdravotníctva SR, Bratislavský samosprávny kraj, Magistrát hlavného mesta SR Bratislavy, Mestská časť Bratislava-Staré mesto, Mestská časť Bratislava-Petržalka, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny

Bratislava, Nadácie Velux, Nadácia otvorenej spoločnosti, Nadácia Veolia, Nadácia Pontis, Nadácia TA3, Centrum pre filantropiu, Ľudia ľuďom, n.o., Nadácia Krištáľové krídlo, Nadácia ESET, Nadácia Slovenskej sporiteľne, Nadácia Orange, Inclusion Europe, Inclusion International, SPMP ČR, EASPD, PSONI, Rytmus – Od klienta k občanovi, o. p. s., Cooperativa Sociale Il Cerchio, ÉFOÉS, Národná rada občanov so zdravotným postihnutím v SR, Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska, Slovenská humanitná rada, Spoločnosť Downovho syndrómu, Agentúra podporovaného zamestnávania Bratislava, Tanečný klub Danube, Združenie Up Down, OZ Socio Fórum, Liga za duševné zdravie, Otvorme dvere, otvorme srdcia, Rada pre poradenstvo v sociálnej práci, Asociácia supervízorov a sociálnych poradcov, Výbor pre osoby so zdravotným postihnutím, Organizácia muskulárnych dystrofií, OZ Inklúzia, Vstúpte, n.o., OZ Dľaň, Aupark – Unibail-Rodamco Group, FaxCopy, a. s., Slovak Telekom, a. s., AVON Cosmetics, s. r. o., Dubovský & Grančič vinárstvo, Vínne pivnice Svätý Jur, s. r. o., IRZ víno Svätý Jur, s. r. o., Perex, a. s., Abies, s. r. o., Exo Technologies, s. r. o., Igor Holka – umelecká agentúra Unisono, Ševt, a. s., Cobra Sound – Martin Čema, KL TEAM, s. r. o., Polygrafické centrum, s. r. o., Awax – Ing. Edo Kruzslík, Le Cheque Dejeuner, s. r. o., L.K. Permanent, Dobrovoľný hasičský zbor Bratislava, Slovanet, T-com, Orange, Websupport, s. r. o., Mgr. Art. Boris Németh, Ing. arch. Jozef Ďurica, Campana Batucada, DSS Prima, TDI Komplet, DSS Hestia, DSS Sibírka, DSS Integra, Lepší svet, n.o., Naj LS, Dom Svítania, Saleziáni dona Bosca na Slovensku, Betánia Senec, n.o., Jakub Gulyás, ZSE, SPP, Ing. Jakub Mrlan, Elpro – Ján Zvolenský, Technická Inšpekcia, a. s., Dilmun System, s. r. o., Slavomír Binčík – Junior, IMI Trade, Stoklasa – Textilní galanterie, s. r. o., Allianz – Slovenská poisťovňa, a. s., Ekostaving, s. r. o., SD Atelier, s. r. o., Marek Antalík, Redigovanie, s. r. o., Bilanc Audit Slovakia, s. r. o., Vladimír Látka, Komajota, s. r. o., Mario Tománek – Aya, Aplaus, s. r. o., Bramac, 4SPORTS media, s. r. o., SIA – Security Industry Authority, s. r. o., Ing. Peter Šoltés, RSD, Penzión Čachovo, Slovenská autobusová doprava Zvolen, a. s., Peter Uhrin – EDEN Slovensko, KOOPERATIVA poisťovňa, a. s., akad. sochár Juraj Opršal, Istropolitana Advertising, s. r. o., Fotoštúdio Jozef Kubiček, NIC, n.o., SZTŠV, Heating Pro, s. r. o., Copygraf, s. r. o., Rabid Rabbits Group, s. r. o., Benedikt Procházka – Probe, Martinus, McDonald's, Johnson Controls International, spol., s. r. o., Genpact Slovakia, s. r. o.

MÉDIÁ

Rozhlas a televízia Slovenska, Bigmedia, Bright, Pravda, TA3, SITA, TASR, TV JOJ, TV Markíza, Sme.sk, Zdravie.sk, Zoznam.sk, Topky.sk, Ozene.sk, Slovenka.sk, Pravda.sk, TVNoviny.sk, Noviny.sk, Changenet.sk, Sdetmi.sk, Kamdomesta.sk, Ludialudom.sk, Dakujeme.sk, Darujme.sk, Zenskyweb.sk, Slovenskypacient.sk, Bombing.eu, časopis Slovenka, časopis Týždeň, Bratislavský kuriér, Petržalské noviny, Rádio Lumen.